

HRVATSKA RIJEČ

Pređatna ciena: na godinu K 12. — Za pò godine K 6. — Za Šibenik na godinu donasjenjem u kuću K 12. — Za Inozemstvo na godinu K 12 suviše poštarski trošak. — Pojedini broj 10 para. — Plativo i utuzivo u Šibeniku.

Izlazi sriedom i subotom

Uredništvo, uprava i Tiskara lista nalazi se u ulici Bazilike sv. Jakova. — Oglasi tiskaju se po 16 para peti redak ili po pogodbi. — Priročena pisana i zahvate tiskaju se po 20 para po peti redak. — Nefrankirana pisma ne primaju se. — Rukopis se ne vraćaju.

Dva politička tabora u Dalmaciji.

Spjeljski izbori i njihov izpadak jednom su za uvijek pokazali, za čim se je išlo, kada se je toliko radilo oko kompromisa, sporazuma, stopljenja i kako li se još sve ne zove ovo novo političko zlođelo, koje je bilo u Spjelju izvedeno.

Dogadja se, a i dosad se je dogadja — to priznajemo — da je između raznih stranaka, između opriečnih političkih grupa dolazilo do ovih ili onih sporazuma. Dogadja se, a i dogadja se je, da su se više puta ovakove opriečne stranke znale sastati na jednom obima zajedničkom putu i njim nekome vrie prostiđiti, da se kasnije opet razidju i svaka svojom stazom krene. Ali do toga je dolazilo i moglo je doći, jer su te stranke li imale zajednički cilj ili se namjerile na zajedničkog protivnika. Ovakova stranačka zblizjenja, koja za podlogu imadu političke i narodne uzroke sasna etičke naravi, razumljiva su. Ali onakovi politički čini kao što je spjeljski izbor, sa svim posjedicima, koje za sobom vuče, a koje su bile u računu onih, te ga izdelaše, nisu se još nigdje dogodili. Jedino u Dalmaciji moglo je doći do toga, da se dvie stranke, koje ne imaju politički ništa zajedničkog, a bez ikakvog razloga, stope onako, kako je to učinila „demokratska“ i „hrv. stranka“. Rekosmo, da su se ove dvie stranke bez razloga stopile, a to se ove dvie stranke ni nijesu mogla zbliziti ni zajednička načela, kojih nema, ni zajedničko političko djelovanje, ni zajednički neprijatelj. Političkog razloga tom njihovom djelu nije bilo, ali ako toga nije bilo, s tim nije rečeno, da u obće njihovom stopljenju razloga bilo nije. Bilo ga je a i sad ga ima, a ime mu je osobni interes. Ovi su ih prisilili i jedne i druge da predju preko razlike odnosnih programa, da zataje svoja posebna i sasna opriečna stanovišta i da pogaze sve ljudske osjećaje, redom od najelementarnije osjetljivosti do čovječjega ponosa.

Kratki detaljni opis tih dogadja, sa svim zakulisnim tajnama, koje on krije, neće biti na odmet.

Spjeljski sporazum je u stvari razdielio Dalmaciju u dva razna i sasna odjelita tabora: na jednoj je strani stranka prava, a na drugoj se porazmještiše odjel svih drugih političkih grupa zajedno. Kod ovih zadnjih formalno su igrali glavnu ulogu: Mihaljević, Čingrije i Smodlaka. Odnosaji između ovih grupa bili su do jučer tako zaostreni, da je skoro bilo i nemoguće doći na pomisao, da bi se oni mogli zbliziti u čemu. Dr. Smodlaka je u svojem glasu sasno na dr. Mihaljevića sve što se je podgrudnjega i uvredljivijega moglo dati. Među ostalim oblo i bez rukavica predbacio mu je najgnusniji afarizam, obložio ga je, da je nje-

gova občinska uprava najneurednija, prisporodilo ga je bezistidnoj ženitini itd. itd. u istom tonu, bez kraja i konca.

Dr. Mihaljević sa svoje strane hrustio se je i hvalisao, da će prije nebo na zemlju pasti, nego li će on dozvoliti, da mu u Spjelju Čingrije zapovjedaju.

Sve ove sramote, uzajamna pogrdjivanja i blačenja najniže vrsti, morala su imati jako mizeran završetak; onakav kakav im je bio početak i uzrok. Jer, dok su li pojedini ljudi na čelu pojedinih stranaka mogli svoje osobne interese zaštitivati, stojeći svaki o sebi, te se uzajamno džilitati psovkom i pogrdom u svrhu, da jedan drugomu preotme debiji i mastinji zaloga, dotle nisu znali pronaći „zahtjeve narodnog dobra“, koji su mogli izazvati neko njihovo zajedničko djelovanje. Ali čim su opazili, da im prieti pogibao, e bi mogli biti maknuti sa onog izvora, koji su oni to više presušivali što je on obilatije tekao, odmah ih je spopala groznica združivanja i kompromisa, da se stisnutim redovima odupru nastajima onih, koji idu za tim, da naše jadne javne prilike pročiste.

Radi toga i ničeg drugog gorespomenuti mizerni završetak njihovih egoističnih trvenja.

Dr. Mihaljević, naime, uzpoko svojim kletvama „nebom i zemljom“, najukavnije se je poklonio pred Čingrijevima i pružio je ruku pomirnicu svojim do jučer najljućim neprijateljima u „... geschäftu“.

Dr. Smodlaka, koji je sa blačenjem dr. Mihaljevića i družbe mu punio šupce svojem listu, svršio je, da je u spjeljskom kazalištu na javnoj skupštini polektno pred dr. Mihaljevićem, obasuo ga hvalom i opozvao sve, što je o njemu pisao i govorio. Usled svega toga Čingrije su, uzprkos hvastanju dr. Mihaljevića, nakon i povodom spjeljskih izbora zasjeli Spjelju za vrat, te u njem kao diktatori zapovjedaju.

Sve ovo neupućenima izgleda preveć čudno i nerazumljivo. Tako bi u istinu i bilo, da nema jedne čudotvorne logične veze, koje je sve te dogadja je i ljude tako međusobno vezala, da je od njih moralo nastati onako zamršeno klupko, kako nam se ova nova politička formacija prikazuje. Ali kad se promišli na osobne interese svih ovih, koje imenovasmo, kada se uvaži okolnost, da su njihovih interese međusobno usko spojeni preko raznih poduzeća i novčanih zavoda, koji su im zajednički, kad se promišli, da je dr. Mihaljević i prije imao preko malog Gjina Tartaglie odlučujući utpliv u „demokratskoj“ stranci dra. Smodlake, onda nam i preveć jasno izbija pred oči savez gori iznesenih stvari kao i logičnost njihovih posljedica.

Još jednu potankost da iznesemo, pak da ova slika nemorala bude podpunja: jadinja ali kao andjeo za politička vlast u osobi Madiraze i sličnih mu. Madiraza sa svim tim ljudima i dotičnim strankama razpolaze po milo-

volji, a to s jednostavnog razloga, što im slabije pozna. Pod zaštitom i po planu političke vlasti došlo je do svih ovih spojajasnih promjena u gornjim strankama, jer u suštini, u svom bistvu one nisu drugo nego nastavak stare narodnjačke stranke. Poznato je, da se je narodnjačka stranka za svojih zadnjih dana bila premetnula u organizaciju, u skup nještini i občinskih klika u službi političke vlasti i svojih bezdanih interesa. Ova forma, ova organizacija stranke postoji i dan danas u svim svojim potankostima; bivša „hrv. stranka“ i bivša „demokratska“ — ubrojite ovim dvima i Čingrijeve — utjelovljuju onu političku mrcinu naših prošlih dana. Jedina razlika — ako se razlikom nazvati može — sastoji se u tomu, što se je ta stranka tekom vremena, prama potrebi i prama okolnostima, pomladjivala svežijim i egoističnijim elementima. Najprije se je „pomladila“ — budi nam oprošten ovaj izraz — sa odpadcima pravaštva, koji su si na čelo prišli naslov „hrvatske stranke“; kasnije, kada su i ti elementi zapali u red političkih penzioniraca i nemoćnih stárac, posego se je još jednom za nezadovoljnim odpadcima pravaštva, koji su se okupili pod imenom „demokratsva“. Tim procesom, toliko ogavnim koliko nemoralnijim, postigo se je, da su se pod jednom velikom kapom — c. k. vlade — našli skupa demagozi lažne „demokracije“ i špekulanti „visoke i gospodske politike“. Kako smo prije doživili, da su se svakovrstni klikaši prilagođivali raznim metamorfozama, tako i sada pred rođenim očima gledamo, kako se najomraženiji kamatični, narodni gulkože i sisavci, proglašuju „demokratima“, — a to bi imalo značiti prijatelja ljudima, — odnosno njihovim poduprateljima. U brzojavnim pozdravima, koje „Sloboda“ donosi, nalaze se mnogi pristaše „hrv. stranke“, te se ovima može s pravom nadjenuti ime: članovi podupratelji „demokratskog“ političkog kursa.

U stvari, sve ovo što se je dogodilo, nije nikakova novost, nikakova promjena: sve je staro, i stranka, i ciljevi, i taktika, i interesi; novi su samo ljudi, koji su usvojili i poprimili baštinu starih. Ovi su se našli u jednom kolu, koje se bjesomučno vrti oko masnih položaja, te ih vlada može da dieli.

Pravaši — a to je druga i konačna stranka u Dalmaciji — svrstali su se na protivnoj strani. Od svog početka postavila je sebi načelo i zadaću, da očisti grdne i otrovne rane na narodnom tijelu, da utamani sve one gavranove te se oko njega uzletili, ključuju mu živo meso. Stupila je u borbu proti svima njima još u svom zametku, a u njoj je, uzprkos nizu nasilja i progona, do dana današnjeg uztrajala. Sada jače no ikad nastoji da probije redove onih nezastitnika i da ih razljeza. Kao prije tako i sada, ona je uvijek ista i nepromienjena; stara, čestita i idealna stranka prava velikog Sčarca Ante, oko koje se kupi sve što je u

zemlji poštena i neodvisna i što se ne boji kušnja, koje donosi dnevna borba proti svima onima, koji da prikrju svoje interese, nazivaju se: narodnjacima, demokratima i liberalima...

Kako će ova borba svršiti, na kojoj li će strani pobjeda biti, to će budućnost pokazati. Skora budućnost, možda i skorija nego li se misli...

ŠIBENIK, 13. srpnja.

Obćina Makarska van zakona. Iz pozudanih privatnih viesti doznajemo između ostaloga, da je upravitelj obćine Makarske imenovao druge brojače blaga po receptu današnjih pučana i naprednjaka. Obćinsko je vieće u zadnjoj sjednici bilo imenovalo dotične brojače, a proti tom imenovanju protivnici uložili utok na zemaljski odbor. Taj utok nije još riješen, pa uza sve to, mjesto da riješenje utoka posješi, upravitelj imenuje druge brojače, pogodujući isključivo protivnicima. Tako se kičkaju zakoni, omalovažuju odluke jednog obćinskog vieća ne samo nego i zemaljskog odbora, koji u predmetu mora da ipak izdade svoju odluku. Ili su zemaljski odbor i upravitelj složni, da se tako postupe, gazi zakon i prezire ono malo ustavne slobode, što ju zajamčuje obćinska autonomija, a onda je taj postupak nedostojan i kukavan; ili je upravitelj pri imenovanju drugih brojača postupao sam na svoju ruku, a onda je to očito omalovažanje i prezir prama odluci, što ju ima izdati zemaljski odbor usled utoka. Ala građanski sviesti, ala pojma o ustavu i slobodi! Vi demokrati, slobodoumijaci, naprednjaci i liberalčine, veselite se: politički komesar imenuje vam brojače, ugadja vašim nazorim, spravlja vam popršte, na komu ćete gaziti slobodnu volju naroda!

Doznajemo još ljepšu, da se od strane obćinskog upravitelja vodi nekakva iztraga proti jednom glavaru, dakako pravašu, zbog sumnje, da je kriomčario sa duhanom! Dakle nije dostatna financijska vlast, da to iztrazuje? Znateljčiji smo vidjeti i čuti, što će na to zemaljski odbor i namjestiti.

(Što će? „Demokrati“ zapovjedaju, a „demokrati“ su sinovi financa. Op. Uredn.)

Brzojavni uštipci. „Sloboda“ je htjela napraviti, što no se veli, veliki „halló“ sa brzojavnim pozdravima, koji su dru. Smodlaci pripisali prigodom pobjede njegovih i automobila, selama i vreać bielog kruha, vulgo „turte“, koje je dr. Makale pomogao na svojim velučenim i velepolitičkim ledjima nositi. Kada bi htjeli poduzeti malu šetnju među one brzojave, otelo bi nam se i nehoti ona stara, ali uvijek zgodna: „Difficile est satiram non scribere“. No radi razloga prostora primudjeni smo, da se ograničimo samo na to, da malo iztaknutije zabilježimo neke zbilja značajne brzojave iz Šibenika, koji mogu služiti kao zrcalo duševne sposobnosti njihovih auktorá.

Ići ćemo po nekome redu. Kapetan je prvi. „Živio brate!“ — Dr. Iljadica.“

Pereat Rochus.

Talijanski: A. Fogazzaro. — Preveo D. M. Vežić.

— Naručan, don Roko, slučaj — četvrti se ovo put navraća profesor Marin, prikupljajući karte i voljko se posmjehujući, dok mu drug o desnu baš nemilice nasrće na biednoga don Roka. Još se profesor ne ostavlja, da s posmjehom na privorenim usnama proganja ovoga i ogleda se na naj svejvuljivim okom blagohotna obradovanja; pozatim se okrene kućnoj domaćici, što no prikunjuje u nughću divana.

— Naručan slučaj, konteso Šarloto!

— Tako je — promumija gospodja — a čini mi se, da bi više i bilo zeman zavezati je; je li tako, Don Roko?

— Ajbo, Don Roko — nadostavi profesor ozbiljno. — Ako ljudski promozgaje, slučaj je za svećeničku koronu.

— I te kakovu koronu! — prispječi komiša s desne.

Don Roko, kao paprika začevrčio, zadržev dva prsta u burmoticu, zamukao pri nekakvu tamno svome i mrku iskrušenu pogledu i prignu glavu, odapinjuć se salančini svojom osjajenom

čivericom, žmire, trenutajúc na mahove trepačicama, upiđrio u neberičtne karte. Kad oču, da njegov jezovni drug opetuje rieć korona, pričini mu se, da je stvar šalnom postala, namisije se i među dva prsta saže šmrkavca.

— Eja, vi se smijete! — zapodase se neutaživi profesor. — Ja ne bih znao, možete li vi, iza što ste na „tercijali“ zaigrali i svome drugu „kaput“ prouzročili, sutra misiti.

— Aa, mogu, mogu — proronomi Don Roko i još žešće zgrušavje i izdiže jače svoje bezazleno i priprasto lice. Svak fali, iko fali, pa falo i on, a možda i vi na prigode falko.

Njegov je, bi reći, glas ko hrokanje neke životinje i preko izma izmučene. Na profesorova usta vreać kiša smjeha.

— Tako je — lanu on.

Igra se dokonča, igra se digoše.

— Ne faljiva — profesor će pospridljivo i ozbiljnim otkanjem. — Sigizmundov je slučaj čudo zamršeni.

Don Roko sagna posmjeh u svejtelucave oči, slegnu glavom u neku smrsenu smjesu čednosti, zadovoljstva i smetenosti, pa zatunji: — Nu ga; i ovo na dvor isteže!

— Eto vam — prihvatí profesor — i o tome sam ja obaviešten. Pitanje se, konteso, nateže oko predmeta, koje don Roko mora na koroni riešiti.

— Kakve su ga odvje te korone! — Kontesa će. — Batalite vi to.

Nu nebi to tako lako iz profesorovih čempraga otići žrtvu.

— Ne govorimo dalje o tome — po tenanu on izbroji. — Medjutim, čujte Don Roko. Moje mišljenje ob ovoj stvari nije istovjetno s vašim. Za me: pereat mundus.

Don Roko se nemilo smrće.

— O tome ja niesam — on će — ni s kim govorio.

— Vi ste, Don Roko, balabrali i ja sam za to saznao — nadovezava profesor. — Sustripite se, konteso, i vi sudite.

Kontesa Šarlota neće da zna o tome, nu profesor naže nesmeteno, da rasplasti Sigizmundov slučaj, kako ga je naredbeništvu razporedilo.

Neki to Sigizmund, shrvan nenadanom boļjeticom, zaželi se izpovjediti. Netom osta na

osami s ispovjednikom, nasamec mu izkaza, da je jedan jaran, pa će, sa njegova poduckavanja, počiniti ubojstvo. Nije već ovo proustvo, kad ga izdaše i rieć i sviest. Svećenik je u dvoumicu, je li ovo u izpovjedí izreko ili nije, te ne bi znao, po koji način zločin zapriečiti i pogibjeli oteti ljudski život, već da uporabi ponudjeno saobćenje. Smije li ga uporabiti ili će dopuštati ubojstvo?

— Don Roko bi htio — zaveza profesor — da izpovjednik prekaži u karabinjara.

Biedan Don Roko, štipan grizodušjem u duši, da se ob ovakom predmetu pretresa za profanom sofom, pa sa počitanja prama svome šalivdiji, crkvenjaku u poodmaklim godinama i profesoru u biskupskome sjemeništu P., stade se previjati i izvine slovlati.

— Ne... nu, eio... velju... činilo mi se...

— Čudim se, da se vi, Don Roko, izvrijevate — izusti gospodja. — Čudim vam se, da za skup novac kupujete šale gospodina profesora.

(Sledi.)

Ova je brzojavka imala biti... lakonična. A u istinu je poruga dru. Smoodaki, koji daje u svom listu objelodaniti, da mu je dr. Ilijadica — brat. Jesu li im i pameti — braća?

Drugi je na redu: „Ulje uvijek vrh vode... Dr. Božo Kurajica“.

Hm! Ulje vrh vode...! Mi znamo još nešto, što povrh vode pliva. Zove se — tikva. I još nešto iz djelovanja gosp. Kurajice, što za sad preučujemo: neka još pliva...

Tečji: „Hijeti je moći... Dane Baranović.“
Ljepa je ono rieč, ali ružna postaje, kada netko sveudilj žmiri na keše novaca, te veli sam sebi: „Hijeti je moći“. I onda počne sa 6, pak sa 8, pak sa 10, itd. po sto kamata, pak s janjcima, pršutima i opet itd. I onda htjenje postaje „moć“.

Mi bi i dalje, ali cijenimo da je i ovo dosta, kad i Niko Marinković brzojavljiva „pobjedi istine i pravice“. Manjkavo je još i Mate Ilijadica.

Što to znači „impozantno“? „Slobodi“ i njezinom jadnom brzojavitelju iz Šibenika mogao bi se zbilja ovaj upit postaviti, uz obećanje nagrade, ako ga dobro rieši i raztumače. U koliko se nama čini da tumačimo njihovo mišljenje, „impozantna povorka“ bi imala ovo značiti:

Par dana se nekoliko ljudi muči, ne bili kako sakupili četu za ovačje prigodom jednog, recimo, bakalarskog i salamskog izbora. No posao slabo napreduje, a dani prolaze. Zato sakupi ono što se sakupiti daje, pak hajd na ulicu. I više se, onako, da se više, da ljudi baš ne misle, e je ono sprovd. U „povorci“ — velika je ljudi, mogli bi joj dužinu pedijama izmjeriti — nekoliko otaca obitelji, koji imaju posla sa stanovitim štedionikom, skupilo svoje žene i djecu — a djeca i žene najbolje kriče — te je odmah nastala... impozantna povorka. Ne mari što su se gledaoci smijali. Glavno je, da se može brzojaviti...

Što čini jedna — ništa. U socijalističkom glasilu piše se i o zadnjim demonstracijama šćilice ljudi, koje je piče i dug bio prisilo na onu komediju. U tom dopisu veći se, da je bilo oko 800 osoba! Mi čemo sebi dozvoliti malo korekturu na one brojke, izvidivši im samo jednu ništicu. Onda će se socijalistički list približiti istini.

Ovom zgodom upozorujemo isti list, da po njega nije laskavo što nasjeda lažnim informacijama jedne proste fučare, koja piskara u kancelariji dra. Makale. Taj se individuum prodaje za socijalistu, jer tako hoće njegov šef, a sve je prije nego li socijalista. Socijalistički list bi u svom interesu dobro učinio, kada bi malo bolje pripazio na tog mizernog dopisnika, koji ga izrabljiva u svrhe amošnje desperaterske klike, Uloga pak, koju igra sam dr. Makale, nije ni malo častna. Ta to je busijaško zavaravanje javnosti.

Naši posebni izvještaji.

* Savoz dalmatinskog sabora? Pišu nam iz Beča, dne 10. srpnja? Jučer sam Vam brzojavio, da bi se dalmatinski sabor imao sastati na 17. rujna na ovogodišnje saborisaue. Međutim imao sam danas prigodno kontrolirati ovu viest, te Vam javljvam potankosti, koje sam saznao: Ministarsko vieće bi se imalo u jednoj od dojučasnih sjednica baviti sa pitanjem savozava svih sabora u Austriji. U tu svrhu vlada će se obratiti na namjestništva, da ova u dogovoru sa zemaljskim odborima predlože dan saziva sabora. Osim istarskog sabora kao i češkog svi bi se imali sastati od 15. do 20. rujna. I ako dalmatinske vlasti nisu u tom pogledu učinile još nikakvog predloga, moć pouzdanik je mnenja, da će zemaljski odbor izraziti želju, da se sabor sastane ili na 15. ili na 20. rujna. Nego istodobno mi je izrazio njegovu osobnu sumnju, da li će ove godine dalmatinski sabor u obće biti sazvan. Upozoren na siljesnu neriešenih pitanja, koje čekaju sabor, odvratno mi je, da će vlada nastojati, da se spor izmedju sabsorske većine i manjine rieši još prije sazava sabora. Za slučaj, da se spor ne odkloni, kazao mi je moj pouzdanik, da će se ovdje veoma tačno izpitati eventualni predlog, da se sabor u jeseni ne sazove. (Pak onda?! Opaz. Ured.)

ss. Natezanja o dva predsjedništva. Od našeg sarajevskog dopisnika: Iza smrti Alibega Firdusa ostala su amo izpražnjena dva važna predsjednička mjesta: jedno predsjednika sabora, a drugo organizacije muslimanske, t. zv. „ekzekutivaca“. Sada je medju vidjenim članovima te stranke došlo do trvenja, tko li će ta dva mjesta zaposjesti. Izgleda, kao da su ova dva položaja međusobno skopčana, jer svaki kandidat kandidira i na jedno i na drugo predsjedništvo. Kao dva najobilnija kandidata spominju se Dervišbeg Miralem i Šerif Arnau-

tović. Obadva su u stranci stvorila svoju stranku, te je medju njima nastala mukla borba. Kako se po gradu govorka, ovo natezanje moglo bi vrlo lako uroditi razkolom u stranci „eksekutivaca“, što glasilo muslimanske inteligencije „Muslimanska sloga“ već i naviešćuje. Mogu vam javiti, da se medju muslimanima još nije sleglo ogorčenje proti Srbima, koji su im hijeli otepi predsjedništvo sabora.

Ministarsko vieće. Primamo iz Beča: U ministarskom vieću je barun Bienert očitio potrebu, da njemačke stranke uvjeri, kako nisu ni malo istiniti glasovi novinstva, da bi moglo doći do promjene sistema i režima. Očitio je potrebu tog uvjerenja za njih i — za sebe. I nadalje je razvio program svog rada, po kojemu on ne namjerava nikako popustiti obstrukciji. On hoće da prama njoj stoji na ratnoj nozi. U septembru kani sazvati parlament. Za češki sabor ne zna se još sigurno ništa, jer da je vlada odlučila povesti nove pregovore izmedju Čeha i Niemaca. Barun Bienert misli, da će se u oktobru moći sastati i delegacije, da rieše razna sporna pitanja izmedju jedne i druge polu monarhije.

ss. Bosansko-hercegovački viriliste. Od našeg sarajevskog dopisnika: Naši virilisti neće u sabor. Ne će, jer im ne daju dnevnice. Sabor se u ovom držki praksi u svim drugim saborima, gdje viriliste ne primaju ni dnevnice ni putnih troškova. Oni mogu da upotrijebe svoje pravo, da sudjeluju pri razpravama, pregovaranjima i glasovanjima, ali sabor im nikako ne će dati dnevnice. Za to se svi sustegoše od sudjelovanja u radu sabora.

Fuzija i konfuzija.

nw. Zagreb, 10. srpnja.
Khuenov uvjet, da mu se koalicija mora u što kraćem vremenu predstaviti kao jedinstvena stranka sa jedinstvenim programom, zameo je podpuno tragove, kojima zečjim skokom baza ovaj stranački konglomerat „svih i svakakvih.“ Koaliciona glasila ne usudjuju se oprovriči Khuenov uvjet, ali međutim nastoje, da ga bar privremeno zabašure. Koalicione pak stranke na velikom su čudu, jer ne znadu što bi započele. Ovakvo kako stoje, svakoj je moguće u ime pojedinačnih interesa, stavljati neke ucjene, koje često rentiraju... Po tomu je fuzija koalicionih stranaka postala po njih izvor najveće konfuzije. „Obzor“ sa nekim svojim kritikama, koje se u broja u broj nalaze u protuslovlju, još više povećaje nepriliku one gospode, koja se više ne stide nadimka „paktaši“. Dr. Tomašić, sljedeće upute grofa Khuena, znao je majstorski pogoditi čud koalicije i taknuti u njezine najosjetljivije žice, koje vrlo zvonko odjekuju u džepovima... Pri tim pokušajima uspjelo mu je kroz vrlo kratko vrijeme umiriti nestalau čud onih političara „sladke vode“, te ih konačno posvema privezao uz kola svoje sudbine. Svi dogodjaji javne važnosti, koji su se u zadnje doba odigrali, posmatrani su bili sa strane koalicije sa onog stanovšta, koje joj je bio sugeriario preko Tomašića Khuen. I koalicija se je posvema sprijateljila s tom mišlju, da se podpuno podade vodstvu gornje dvojice. Tako u pitanju željezničarske pragmatike, tako u pitanju sveslavenskog kongresa, tako konačno i u pitanju adrese. Jer sve viesti, koje koalicione novine donose o držanju delegata u Pešti prama adresi, samo su izbačene, da lagano priprave javnost na konačnu javnu kapitulaciju koalicije i u tom pogledu. Gleda toga mjerodavno je to, da će adresa biti podpisana: „najpoznizije sluge, saborski sakupljeni zastupnici Ugarske, Hrvatske i Slavonije“. Dok su na adresi podpisali i hrvati, zastupnika, dotle je izlišna svaka razprava o njihovom pristajanju ili nepristajanju na adresu; ta oni ju supodpisuju.

Osim toga, koalicija je na stotinu muka sa Supitom. Ovaj je dobro upućen u sve njihove tajne, po gotovo one prošle, te ih tresu sve iz rukava. Doduše i koalicija mu dužna ne ostaje, jer „Pokret“ opet sa svoje strane rečeta Supila bez obzira. Tako se jedni i drugi domnice razodkrivaju, skidaju jedan drugomu komad po komad šarenog odelca, dok neće jednog dana njihova golotinja biti tako jedna, da će se i sami sebe zastidjeti te se u duplja posakriti.

Sve skupa uzeto, velika je mizerija ono, te se sada u Zagrebu događa. Koalicija bi htjela udovoljiti Khuenu sa jedinstvenom strankom, a opet se toga boji radi naroda, koji bi otvorio oči i uvidio, da je tu zbilja samo novo i pogoršano izdanje starih majgorana. Oni, koji su duša ovome radu koalicije, preneli su se sasvim u nedavnu povjest svojih predčasnika, te hoće da budu težnja na vagi...

Osječka „Die Drau“ pak, slučajno glasilo Tomašićeve vlade na njemačkom jeziku donosi članak, očitio nadahnut s višega, u kojemu se koaliciji pokazuje šiba. U članku se koaliciji poručuje, da ona od vlade ne smije ništa tražiti

Ne smije ni reviziju nagodbe, jer o tom nema ni govora. A oni koalicionaši, koji još misle na reviziju nagodbe u smislu programa od 1894., tima je mjesto u opoziciji. Tamo neka podju zajedno s onima, koji hoće reviziju u okviru programa obzoraške stranke. Na sve ove polu-službene prietnje, koalicione novine ni da bi pisnule. Šute kao zalivene i svojim mukom odavaju svoju podpunu slabou i klonulost. Tomašić je postao podpun gospodar i vrli s koalicijom po miloj volji. Kratko će se tako moći dalje ići, jer sve ovo izaziva reakciju.

Političke viesti.

Atera Hraba. Atera bečkog gradskog zastupnika Hraba postala je zapravo aferom kršćansko-socijalne stranke. Ista se širi sve dalje i dalje. Gradsko vieće zaključilo je u svojoj sjednici, na predlog liberalnih i socijaldemokratičkih gradskih zastupnika, da se ustrojio povjerenstvo, koje će izpitati sve osvade zastupnika Hraba proti pojedinim kršćansko-socijalnim gradskim zastupnicima. Isto će sastojati iz članova većine i oporbe. Nakon toga zaključka došlo je u sjednici gradskoga vieća do burnih prizora, pa su usljed toga dva socijalno-demokratska gradska zastupnika izključena iz sjednice. Usljed toga je dvojbeno, da li će u povjerenstvo biti birani i članovi oporbe. Liberalni i socijalni gradski zastupnici podneli su svojedobno sudu tužbu proti zastupniku Hraba. Kad je pak ovaj potonji povukao svoju tužbu, odustali su i prvani od sudbenog progona. Ne bude li oporba zastupana u tom iztražnom povjerenstvu, tad će liberalni i socijalno-demokratički gradski zastupnici predati opet svoju tužbu nadležnom sudu. U istoj sjednici gradskoga vieća naglasio je narodni zastupnik i gradski zastupnik dr. Gessmann, da se to zitražno povjerenstvo imade baviti samo sa osvadama, koje se tiču stvari gradskoga vieća, ne pako sa mnogobrojnim ostalim objedama, koje je Hraba iznio. Ovaj je usljed toga zaključio, da ne će svoj dokazni materijal staviti povjerenstvu na raspolaganje. Tako je sudbena iznagrada postala neizbježiva. — Zast. Hraba je bio napao kršć.-socijalnu stranku, a kasnije, pozvan da iznese imena, spomenuje Axmanna i Bielohlavka, a za druge je rekao da će doći naknadno. I onda je nastao onaj poznati spor o podignuću tužbe, pa povlačenju, dok se sada konačno ne javlja, da je Axmann iztupio iz kršćansko-socijalne stranke. Medju brojnim materijalom, kojim se tereti osoba i čast Axmannova i nekih članova kršćan.-socijalne stranke, a usljed otkrića zastupnika Hraba, nalaze se spisi u svezi sa nagradama i darovima bosansko-hercegovačkim šumama po bosansko-hercegovačkoj vladi poručniku Bišćeviću. Hraba tvrdi, a ima i podatke za to, da je zastupnik Axmann dobio velike svote kao proviziju u svrhu, da dodje do toga darovanja. Nadalje tvrdi Hraba, da se parnica protiv Bišćevića dalje ne vodi, da šume nisu više u vlasništvu bosansko-hercegovačke vlade, već da ih je poručnik Bišćević zadržao, prem je sigurno, da te šume vriede više milijuna kruna. Budući je Hraba neprestano navajivao, iznoseći svoj materijal protiv Axmanna, to se je upravo i vodstvo kršćansko-socijalne stranke našlo prinudjenim, da prinudi Axmanna, da iztupi iz stranke. Sad treba da sledi Bjelohlavek.

Novi ugarski zajam od 560 milijuna. O ministarstvu financija izradjuje se zakonska osnova, po kojoj država imade da sklopi novi zajam od 560 milijuna kruna. Zakonska osnova kojom će ministar zatražiti zajam, predložit će se saboru, kada sruži razprava o indennitetu.

Borba Rusina u Poljskoj. Rusini namjeravaju u spomen zudnjih krvavih događaja na lavosvkoj univerzi izdati agitacionu brošuru pod naslovom: „Život i smrt Adama Kočka“. Rusinski list „Dilo“ pozivlje sve rusinske patriote, da osnuju i doprinesu nešto za fond Adama Kočka, iz kojeg će se podpirati agitacija. Po svoj prilici neće lavosvka univerza prije konca ovogodišnjeg ljetnog semestra u obće više biti ni otvorena. Spisi 22 obitavljnih rusinskih djaka, nalaze se već kod državnog odvjetnika, dok se ostali okrivljeni djaci nalaze već na slobodi.

Kretsko pitanje. Kriza glede kretskega pitanja je predlježno riešena popuštanjem opozicije. Opozicija je Venizelosu pismeno izjavila, da načelno i nadalje ostaje u svoj prvobitni zahtjev, da se Muhamedanci izključe iz komore, ali s druge strane priznaje, da vlada imade većinu i prema tome opozicija ne će da dira u prava većine, te ne će spriječavati Muhamedance, da prisustvuju razpravama komore. Nadalje izjavlje opozicija, da će vladi votirati 4-mjesečni indennitet. Venizelos je ovu izjavu dojavio zaštitnim vlastima.

Finske oblasti protiv se provedbi zakona o Finskoj. Što no je primljen u dumi i sankcioniran od cara. Ministarsko je vieće radi toga zaključilo, da disciplinarno postupa protiv finskih oblasti.

Aneksija Koreje. S obzirom na predstojeću aneksiju Koreje Japanci su znatno pojačali svoju vojničku snagu u Koreji. Japanske oblasti više najstrože cenzuru na pošti. Japanskim dopisnicima je zabranjeno javljati svojim novinama o prilikama u Koreji.

Naši dopisi.

Hvar, na dan sv. Ćirila i Metoda.
Na adresu zastupnika Dr. Machieda: Jeli poznato našem narodnom zastupniku, obćinskom liečniku, prisjedniku zemaljskog odbora (za to je sedmično tri dana u Zadru, a tri dana na Hvaru), liečniku pomoćniku pokraj. bolnice u Zadru, podpredsjedniku higijeničkog društva itd. itd. da ovo higijeno (??) društvo u dopisivanju, kako se glasa, pisma obskrbjuje sa biljgom „Legaznationale“? Jeli mu poznato, da u hotelu istog društva, komu je on podpredsjednik, izvišeno je napisda sastavljenih prv na njemačkom, pak na talijanskom, a tek pri dru na hrvatskom jeziku? Jeli mu poznato, da osoblje hotela neza ni beknuti hrvatski, već samo njemački, dočim se reklame šalju u Hrvatsku, Srbiju i Crngorju? Jeli istina što se po gradu govori, da on sa talijanskih šurjuje te već sada nastoji, kako će ih proturiti u obćinsku upravu, u koju svrhu eto osnivaju i svoju talijansku glazbu?

Na adresu obćinske uprave: Zašto se danas na obćini i na plokati neviu barjaci kao što se vije na Ćitaonici u slavu narodnih blagdana slavenskih prvjetelja sv. Ćirila i Metoda? Ili zar to nije po čudi factotum barba Bepu Machiedu, našem obćinskom tajniku, koji se onako susretljivo pokazuje prama našem mladom društvu Sokol? Hoće li se jednom sazvati vieće da se rieše neki važni poslovi? Pošto se glasa, da će nas brzo ostaviti i četvrti u 8 mjeseci liečnik zamjenik našeg obćinskog liečnika Machieda, misli li se jednom ovo pitanje uriditi?

Na adresu c. k. namjestništva: Jeli poznato zadraskoj vladi kako se ulažu sve one punste hiljade što se godimice namjenjuju na korist našeg higijeničkog društva? Jeli joj poznato u kakovom se stanju nalazi mjestni takozvani park, za koji se do sada potrošilo sa strane vlade liepih tisuća kruna? Jeli joj poznato kako se stranci tuže, ako amo zabasuju, da su prevareni ili reklamama te ne odgovaraju prilikama mjesta. Jeli joj poznato da se u hotelu primaју sučijavi u najzadnjem stadiju i time truje cijelo mjesto? Jeli joj poznato kako se sa njihovim mrtvim ostancima u vjerskom pogledu postupa kada druđu izpuste, kao što je slučaj bio lani sa trojicom njih? Jeli joj poznato da mnogi odlični stranci obračuju se pojedinim ličnostima radi prisrbe privatnih stanova u bilo koju cieniu, samo da ne zadju u hotel? Jeli joj poznato, ako nije moguće naći privatnih stanova, da mnogi stranci neće u Hvar da dodju? Jeli joj poznato da naš hotel smatra se u pokrajini i van pokrajine kao zaklonište sučijavih? Jeli joj poznata zadnja lažna reklama, koju je u svijet turnulo naše higijeničko društvo? A što se do sada za narod, za narodnu korist uradilo i što se misli uraditi? Gospodo na vladi, otvorite jednom oči. Fiat justitia et perat mundus!

Na adresu novogodopisnika „Dalmate“ i „Narod. Lista“: Mascheretta ti conosco!

Iz Hrvatskih zemalja.

Hrvatsko srce. Hrvatsko je srce progovorilo. Progovorilo je kako samo ono znade; progovorilo je jezikom ljubavi i neizmjerne dobrote. Narod je izkazao svoju poštu velikim našim svecima; peti srpnja bio je dan naše narodne slave. Veliki duh, što ga samo rodoljublje rade, podišao je u taj blagdan milu našu domovinu. U uspakovano je se sviesti nešto budilo; narodno je oko prozirnulo i proniknulo kao nikada prije u misao naših svetaca, u njihovo značenje i njihovu veličinu. Bio je to dan našega bratstva, dan spominjanja i osjećaja na one, koji stradaju. I pred dušom liepe i dobre domovine stala je Istra, stala je hrvatska zemlja, što vapi za narodnom pomoći, sva željna, da se što prije nadje na krilu hrvatske majke. I pomoć dolazi. Od dana na dan čitaju se liepe viesti, u kojima se zrcali žlatno srce našega naroda. I kao sjajni biseri bratske ljubavi kapaju prinosi za družbu. Družbinom ravnateljstvu stizavaju od dana na dan iz svih strana hrvatske zemlje liepi darovi za družbu, a dolaze i pisma, u kojima se izliću najdivnije želje, najliepša čestitanja, najnježnije nade u budućnost naroda. A što je najliepše i darovi ne dolaze popraćen ničim, što bi možda kakogod ponizilo narod, koji se sam ne može da obrani. Imade u tim pismima i gordih rieči. — Danas dajemo mi Vama, a tko nam jamči, da ne ćete u najblizjoj budućnosti daviti Vama? — Tim nam se riečima javlja rodoljub koji je za družbu sabrao liepu svotu. I tako eto vriednih gospodja i gospodjica, gdje kupe, eto naših domoljublja, svih stranaka i mišljenja, gdje kupe, a u tom divnom nastojanju natječu se čak i malena djeca. Kad na to pomisljamo srsi nas podizae od milja i u nama se vjera u našu budućnost još većma jača. Bit će koje mjesto, u kome je radi raznih razloga izostala proslava narodnog blagdana. Bit će manjih mjesta i sela, gdje se u taj dan nije ništa sakupilo za družbu sv. Ćirila i Metoda za Istru. Mi pak molimo i tu našu braću, da se i oni uvake u veličanstveno kolo, da makar i ma-

lenim darom pruže pomoć hrvatskoj našoj Istri. Napredak za družbu!

Lička željeznica. „Neue Freie Presse“ javlja potankosti o pregovorima između austrijske i mađarske vlade radi izgradnje ličke željeznice. List veli: Mađarska vlada neće da izgradi prugu Ogulin-Knin pošto je ista vrlo skupocjena, a nebi se izplatila. Tomu nasuprot zahtjevu ali hrvatski zastupnici, da se pridržati prvobitna zamišljena pruga i da željeznica mora ići kroz Liku, da se bar donekle pomogne taomšnjem i onako siromašnom pučanstvu. Mađarska vlada htjela bi rado tu željezničku prugu kupiti dolinom rijeke Ung. Ova pruga bi bila mnogo jeftinija a ima izgleda, da bi se mnogo prije izplatila, nego ona prvobitna. Hrvatski zastupnici neće podnišću da popuste od svog gornjeg zahtjeva.

Za škole u Bosni. Iz govora jednog zastupnika u bosanskom saboru vidimo ovo zanimljivih podataka o stanju škola u Bosni: Na 52.000 km. naše domovine ima samo 250 škola. Jedna škola dolazi na 208 km., a udaljenost djece do škole je poprieke 10—15 kilometara. Jedna škola dodje na 7000 stanovnika. Iz budžeta se razabire, da je određeno 4 i pol milijuna za žandare a za osnovne škole tek nešto više od pol milijuna kruna a to iznosi 30 hl. na svaku dušu na godinu. I ove godine je za analifabete određeno samo 15 hiljada kruna, a to je samo 1 hl. za svakoga nepismenoga. Uprava ne samo da je malo učinila, nego i one privatne škole, koje su htjele pomoći prosvjeti, zatvarala i zabranjivala, a učitelja proganila i oduštalila. To dakle čudo, da danas ima 92% nepismenih. Vlada je svojom naredbom od 13. srpnja 1908. zabranila osnivanje analifabetskih tečajeva da „tko ne ima pedagoške spreme, ne smije osnivati te kursove“. Kako se dakle vidi bosanska vlada troši za žandare 4 i pol milijuna a za škole devetinu toga. I onda će Švabe reći, da su oni podigli tu našu liepu hrvatsku zemlju.

Promjene u posadama u Bosni. Kako se iz pouzdanoga vrela javlja, dogodit će se u vojsci, koja se nalazi u Bosni i Hercegovini, velika promjena. Svi bataljoni c. i k. zajedničke vojske, koji su porazmješteni po anektiranim zemljama, posve će se odieliti od svojih četa i osnovat će se po primjeru lovačkih bataljuna posve samostalni bataljoni. Promjene u garnizonima ne će više usliediti, nu častnicima bit će nakon stanovitoga roka dozvoljeno, da zatraže premještenje k posadama u Austriju ili u Ugarsku.

Bosanski finacii zatvoreni u Crnoj Gori. Pišu iz Gacka: Prije nekoliko dana prešla je jedna fincinalna patrola crnogorsku granicu, a da ni sama to opazila nije. Crnogorska pogračna straža obojicu je uhvatila, te odvela u Nikšić. Tu su im oduzeli izprave, a onda su ih pušćali, te su se na svoju postaju povratili.

Razbojnik Turk uhapšen. U četvrtak posle podne je u Mariboru razbojnik Turk. Zagrebačka je policija po nekim bilješicama, nađenim u njegovu odelju naslutila, da bi Turk mogao krenuti u Maribor, pa je tamo izasla agenta Kornarika. I doista je razbojnik tamo pao u ruke policiji. Stražara, koji ga je uhapsio, udario je Turk opet nožem i pokušao pobjeći, ali ga je uhvatio policajni pas i zagrizao u njega tako, da je uz silan krak pao na zemlju. Prevezen je u bolnicu, gdje mu je pomezana rana. Biti će najprije sudjen tamo za javno nasilje, pa će ga onda predati zagrebačkom sudu.

Iz grada i okolice.

Obćinsko vijeće šibenskog obdržano je u nedjelju u jutro od 9 i pol do podne uz prisutnost 25 gg. vijećnika. Razpravljalo se o vrlo važnim pitanjima, između kojih spominjemo relaciju o fincinalnom stanju obćinskom, zaključak glede finciranja projekta za rekonstrukciju gradskog vodovoda i onog za proširenje i uređenje obćinskog doma, za tim zaključak glede dobave gradilista za c. k. realku, te prikaz načina, kako će biti uređeno poravnane obale Makale. Dnevni red zahvaćao je 21 točku bez onih, što su se trisile pri eventualijama. Cielo vijeće teklo je u najljepšem redu. Obćinska uprava došla je od vijeća podpuno odobrenje njenog vodovodnog obć. imovine. Zasluzuje spomenuti, da se je u ovom vijeću poprimio zaključak, kojim se redarstveno osoblje imenuje stalnim s pravom na mirovinu u smislu pokr. zakona 28. veljače 1899. Imenovana su i dva obć. kancelista.

Izbor kapitularnog vikara. Ovo dana uslihedila je u Beču prekonkizacija presvjelog gosp. dra. Vicka Pulišića zadarskim nadbiskupom. Uspjed toga predstoji biranje kapitularnog vikara za naš grad. Kako doznajemo taj će izbor po svoj prilici uslihediti sutra.

Središnji odbor Saveza dalm. učitelja ima svoj sastanak u nedjelju po podne na Lučcu u Splitu. Ovim se sastanku pripisuje osobita važnost obzirom na poznate okolnosti, o kojima

učiteljstvo ima da vodi računa u ovo posljednje doba.

Svečana proslava. Prigodom stogodišnjice obstanka četverorazredne ženske pučke škole kod Benediktinkinja u Šibeniku, u ponedjeljak na 18. srpnja biti će u našem gradu svečana proslava. Program proslave je sliedeći: U 9 sati pr. p. svečana služba božja u crkvi sv. Lucije. Iza službe božje u dvornici II. razreda: 1. Pjevanje cesarske himne. 2. Svečani govor c. k. kotarskog školskog nadzornika p. n. g. Slavomira Sinčića. 4. „Prigodna pjesma“, izpjevao D. Sirovica, deklamuje K. Drinković, učenica, II. g. t. 5. Dvoglasno pjevanje: „Milli nam se last i muka“, pjeva zbor učenica. 6. „Pred slikom kraljice nesbeske“, izpjevala Miroslava, deklamuje V. Zorić učenica VI. g. t. 7. Dvoglasno pjevanje: „U zoru“, pjeva zbor učenica. 8. „Tri rječič“, izpjevao A. Seno, deklamuje S. Pavašević, 9. Dvoglasno pjevanje: „S Velebita klik se ori“, pjeva zbor učenica. 10. „Prosvjeta“, izpjevao J. Hrelja, deklamuje M. Baranović, učenica VI. g. t. 11. Dvoglasno pjevanje: „Stogom napried“, pjeva zbor učenica. 12. „Revnj rad u kući, glavna je krjepost valjane domaćice“, šaljiva igra u I činu. 14. IV. katica „Cesarevke“, pjeva zbor učenica. Pjevački zbor učenica, prati na harmoniji maestro g. P. Zuliani. Za proslave preko odmora „Šibenska Glazba“ — blagohotno poslana od ugledne obćine, — izvadja birani program izpred škole. Poslie izvedenoga programa — otvor izložbe ženskih ručnih radnja, kojoj je pristup slobodan cio dan. Prije i poslie proslave glazba obilazi gradom, udarajući vesele koraćnice.

O Šibenskoj Glazbi napisalo je glasilo spjeltske smušenosti vjesticu, u kojoj koliko rieči toliko laži. Veli se tu, da se Šibenska Glazba riedko čuje, a naprotiv zna se, da ona svakoga tjeđna redovito, kako je obezbatno, svira vani, ne uračunavši amo vanredne prigode, na kojima i ona sudjeluje. To toliko da se „N. J.“ povratila laž u grol.

Sa sastanka privatnih činovnika šibenskog okružja, koji se obdržao pr. nedjelje u našem gradu u Grand Hotelu „Velebit“, doznajemo: da su se odazvali činovnici najjačih tvrdka. Zaključeno: preko delegata, e da ne bude morjazacije, sudjelovati obćoj skupštini odobrenja pravilnika svog „Zadružnog Saveza“. Izabran je odbor od 5 lica: gg. Bogić Ferdinand, Burić Ivan, Garzina Ante, Grubišić Ante i Tica Jovo, koji će nzraditi, da prvo sveobće skupštine pokrajinskih činovnika, upriliče i sazovu češće sastanke činovnika šibenskog okružja, da se ipjmovi bistre i delegati o svakom predmetu spremni glavnij skupštini odazovu i sudjeluju. Dojdjući njihov sastanak u istim prostorijama imao bi se obdržati ill dneva 24. ili 25. tek.

Ratno brodolje. Ratni brod „Čarica Marija Terezija“, pod zapovjedništvom poddmiralra Kohena bio je od subote do jučer u našoj luci. Nočas su pripisli „Zenta“ i torpedodestroier „Velebit“, „Dinara“, „Čikoš“ i 8 torpiljarka visokog mora. Kako čujemo sve brodoljve, što je na vježbama prispijeći će u našu luku 8. došastog mjeseca, a na 15. će oduptovati u Zadar, da proslavi osamdesetgodišnjicu kraljevu.

Povratak vojnika. Jučer parobrodom „Sultan“ ovdješnja domobranska posada sa fanfaram, povratila se je sa vježbama, koje je izvadjala u okolici Zadra, ovo zadnjih 12 dana.

Svjetionici. Od ulaza do izlaza iz našeg tiesna, postavljeno je 8 svjetionika na acientu. Svih osam počelo je funkcionirati. Sad bi brzi parobrodji mogli bar ticati Šibenik, jer nije pogibelji, da im se ma šta dogodi.

Nova župa. Za Zablache će biti imenovan poseban župnik. Bilo je i pravedno, da se i ova stvar uredi na zadovoljstvo Zablachana i da dobiju posebnu župni. S ovim je riešeno zadnje prieporno pitanje, koje se od toliko godina vodi među Zlarinom i Zablachem.

Doprinosi sakupljeni u Primošenu za „Družbu sv. Ćirila i Metoda“, prigodom narodnog blagdana: Čabov Špiro 1 K, Don Jerko Jurin 5 K, „Seoska blagajna“ 4 K, Anka i Ante Kandiš 5 K, Rakovec Marija 2 K, Gaćina Paško 1 K, Josipa Milić obitelj 240 K, Subašić Jere 4 K, Bakotić Vice 1 K, Prgin Marjan 1 K, Jurin Josip Špirov 1 K, Skorin Jakov 1 K, Skorin Frane 20 fil., Gaćina Krste 30 fil., Gaćina Mladen 50 fil., Gracin Paško 80 fil., Jurin Nikola 80 fil., Matošin Mate 50 fil., Radić Mate 40 fil. Skupa 3190 K.

Izglubljeno i nadjeno. Našao se par naušnica zlatnih sa alemom, jedna natičakja (spilja) od zlata, te jedan par zlatnih naočari i jedan par od kovine. Svi ti predmeti nalaze se u obćinskom redarstvenom odsjeku i bit će predani onome, koji dokaze da im je vlastik.

Pokrajinski vjesti.

Dr. Ivo Milić, koji je u zadnje doba bio na puljskom sudu, a prije toga i u našem gradu, pozvan je u istom svojstvu na vrhovno sudište u Beču. Ovo je za dra. Milića odlikovanje, jer se na vrhovno sudište pozivaju samo najbolje pravničke sile. Česitamo!

Proslava sv. Ćirila i Metoda u Kaštelima, kako nam odođe pišu, ispala je u nedjelju 10 tek. vanredno sjajno, a priredio ju je „Hrvatski Sokol“ u Novome, koji je uveo ondje ovu svečanost. Veličanstvena i mnogobrojna povorka, sastojeca od sokolova i pomladka uz mnogobrojno obćinstvo, sa sokolskom glazbom na čelu, obišav Novi, Štafilić i Stari uputila se je u polje, k crkvi bl. Djevice Stomorije, gdje je veleuč. Dr. Filip Lukas profesor povjesti odpjevao svečanu glagoljsku misu te u liepoj propovjedi na temelju povjestničkih podataka ocrtao život i rad sv. braće, bodriče prisutne na ljubav prema vjeri i hrvatskoj domovini. Sokolska glazba zasladila je boravak u ugodnoj mladovini, a na povratku zelenilom okićena povorka bila je preko sešla oduševljeno dočekana i posipana cviećem sa narešenim prozora. Starješina Katalinić, podstarješina Radunić i težak „Frljan“ Milan držali su u Sokolani krasne prigodne govore, prekidane poklicima sv. slavenskim apostolima, glagolici, Krešimirovj župi i njezinom junakuom starješini Dru. Krstelju. Još mnogobrojnija i veličanstvenija povorka obišla je po podne sva tri sela, te su se izvele prostie vježbe sokolova i pomladka, za tim vježba za čunjevima, uz obće odobravanje i pjesak, te uz toliku navalu svieta, da silnoj stisci nije se moglo za svakoga naći mjesta na prostoranom trgu pred sokolanom. U večer pak sokolska glazba i pjevačko društvo „Bihacka Vila“ izvedoše birani koncert uz razsvjetu, koji je potrajao do u kasnu noć, a završio serenadom pred stanom starješine Katalinića, koji je sa prozora zahvalio ljubčinstvu, izjavljujući da ne prima ovu počast za sebe, već za svete ideale, koje naš Sokol zastupa.

Završena je svečanost uz poklike glagolici, Dru. Anti Starčeviću, županu Dru. Krstelju, društvu „Preporod“ u Vranjici itd. Kaštelani su ponosno sjajnim uspjehom ove svečanosti, tim više, što se je tom prigodom sastavio gospojinski odbor, koji će kraljevu darovati sokolski barjak, koji će se kroz kratko vrijeme sastaviti.

Talijanaši i splitski izbori. Pišu nam iz Zadra: Kako je poznato, prigodom splitskih izbora talijanska stranka putem svog glasiša „Dalmata“ bila je na svoje malobrojne pristae u Splitu izdala komandu, da se ne smiju prikazati na izbore bez biti pasivni. Amo se je javno govorkalo, da je to usluga talijanaša dru. Mihaljeviću, e da njegovim osnovama ne bi nadodali još jednu nepriliku. Medjutim među samim talijanašima ima ih, kojima se hoće... „rada“! Iztakoše u Splitu kandidata, a radi te neposlušnosti „Dalmata“ je u jednom uvodniku žestoko protiv njih ustao i očitao im lekciju. Ovdješnji pak „Risorgimento“, tobožnje glasilo tobožnje demokratske talij. stranke uzelo je napadnutu u obranu te je „Dalmati“ spomenuo njegovo pisanje iz godine 1908., kada je on pozivao svoje u Splitu, da se prenu iz „mrtvila“ (gdje je eliksir, koji bi ih mogao oživiti?) i da se stave na posao. I inače su polemike između ova dva lista postale dosta oštre te izgleda kao da neki među njima kanē dosadanjim uživaiocima podkopati — položaje! Možda je to i moral svega toga...

Demonstracije djaka u Dubrovniku. Prigodom svršetka školske godine u gradjanskoj školi u Dubrovniku pokušali su učenici da demonstrijiraju protiv svome upravitelju, ali ih je policija razagnala. Nekoliko pak omladinaca izvidvalo je dvojicu časnika, jer su hrvatski jezik nazvali barbarškim.

Prostaštva zadarske ulice. U noći od petka na subotu nepoznatii delija je okaljao crnilom trobojnu tablu „Hrv. Sokola“ u Zadru. To ne može biti nego djelo kojeg talijanaškog prostaka. A u okolini Sokola nikad stražara ni oružnika u noćno doba. Jednako nam iz Zadra javljaju, da su takovi noćnici omrljali i hrv. tablu brijačnice Červar.

Opet jedan razpust obćinskog zastupstva. Namjestništvo je razpustilo obćinsko zastupstvo u Metkoviću, te je upravljanje obćinskim poslovima, do ustoličenja novog zastupstva, dogovorno sa zemaljskim odborom, povjerenom umirovljenom obćinskom tajniku Stjepanu Dragoni. — Ovo je već treća obćina razpustena. Makarska prva, zatim Pučišće, a sad opet Metković. „Nar. List“, „Naše Jedinstvo“, „Sloboda“ i „Crvena Hrvatska“ mogli bi i ovom prigodom reći: *Viva n t s e q u e n t e s . . .*

Prvi racionalni ribnjak u Dalmaciji. Pomorska je vlada dopustila Milanu Perišiću iz Spljeta, da podigne u vodama obćine Šušurca kod otočića „Barbarinac“, koji je njejevoja svojina, umjetno gojišhte riba. Ovo je gojišhte prvo ove vrste, što se osniva na našem primorju.

Njemački u Bukovici. „Hrv. Kruni“ pišu: Eto i amo za Bukovicu izmakne se po koja kap zlatne kiše. Jedan od pozvanih na vojničke vježbe upravo molbu, da bi ga za drugi put propuštalo radi žetve. Dok očekivao jodgovor vrijeme stislo za polazak. Po naputku drugih zaplata brojajvano, na što mu stiglo starcu ocu sliedeći odgovor:

Kein Gesuch eingelangt nach Ragusa Sanitäts Abteilung.

Jadnom u Bukovici njemački! Kap ali obilata! Bog zna kakvim će nas još po zemanu usrećiti!

Za telefonski saobraćaj Dalmacije. Peti dio obrtnog vjeća razpravljao je u Beču na 7. ov. mje. predlog člana Godnjega o uređenju telefonskog saobraćaja u Dalmaciji i s Dalmacijom. U predlogu se traži uveđenje telefonskog saobraćaja medju Zadrom i drugim ovecim gradovima Dalmacije, te priključak ove telefonske mreže interurbanoj telefonskoj mreži ostale Monarhije. Odjelni predstojnik Wagner u svome je odgovoru iztaknuo, da poštanska uprava priznaje potrebu da se osnuje telefonska medjugradska mreža u Dalmaciji, nego da se u sadanjem času protiv ostvarenju ove namjere proračunske i tehničke poteškoće. On se nada da će se poštanska uprava, budu li te poteškoće prebrđjene, odmah latiti izvedenju ovog projekta, netom budu obezbrižena fincincijska sredstva. Odio V. obrtnog vjeća prihvatilo je predlog člana gosp. Godnjega.

Krupa po cijeloj Dalmaciji. Sa svih strana Dalmacije stižu tužni glasovi o silnoj krupi, koja je kroz ovo dana utukla plodine. Može se reći, da nije nijedan kraj bio poštedjen. Šteta se računa, da je velika. Na koga je, neka priskoči u pomoć biednom narodu. Ta ti „pusti“ milijoni, koji se utaman razasipaju u komisije, podkomisije, nadkomisije, a koji sve idu u žepove viših činovnika sa mastim berivima, mogli bi se bar djelomično upotrebiti u javne radnje, koje bi zbilja bile — od javne koristi!

Naše brzojavke.

Interpelacija o kraljevom putu u Bosnu i o dalmatinskom željeznicama.

Budimpešta, 13. srpnja. — Jučer je hrv. delegat Dr. Marković interpelirao u saboru radi kraljevog puta u Bosnu. U interpelaciji je iznio sve one prigovore na samo priredjenje dočeka te provjedje proti raznim uvredama, koje je narod tom zgodom morao podneti sa strane arnžera, vladinih ljudi, koji su svojom nespretnošću pruzročili velika nezadovoljstva.

U interpelaciji o dalmatinskim željeznicama pitao je u vlade razjašnjenje glede otezanja kao i glede glasiņa, da će se mimoići Lika.

Magjarski zajam.

Budimpešta, 13. srpnja. — Jučer je ministar finciana Lukacs podnio saboru predlog, kojim se vlada uoblašćuje, da sklopi zajam od 560 milijuna kruna.

Proslava 66.og rođendana srbskog kralja Petra.

Beograd, 13. srpnja. — Jučer je ovdje bio uz osobite svečanosti proslavljen 66. rođendan kralja Petra. Metropolit Dimitrije, visoko činovništvo, diplomatski zbor čestitali su kralju tom prigodom. Na večer bio je gladiner, na koji je bio pozvan i diplomatski zbor. Kralj je tom zgodom nazdravio prisutnima te je u nazdravici iztakao dobre odnošaje Srbije sa drugim državama. U ime diplomatskog zbora odgovorio je na nazdravcu austrougarski poslanik grof Forgach, želeći zdravlje i sreću kraljevskoj obitelji. Istodobno je nazdravio i Srbiji, zahvalivši joj napredak i boljitak.

U političkim krugovima se živo komentira to, da je baš grof Forgach nazdravio kralju Petru i to vrlo srdačno. Po tom se prosudjuje, da su se i odnošaji između Srbije i Austrougarske poboljšali.

Žensko pravo glasa u Englezkoj.

London, 13. srpnja. — Dnja kuća je sa 109 glasova većine prihvatila nakon drugog čitanja zakonsku osnovu o ženskom pravu glasa. Razprava je bila vrlo zanimliva. „Suffragettes“ se spremaju na velike izkaze, jer je ovo za njih pobjeda njihovih dugih i uztrajnih agitacija.

Razne vjesti.

Krvave zabave Amerikanaca. Borba u boksanju, koja se je obdržavala na 4. o. mje. između crnca Johnsona i bijelca Jeffriisa u Renu u Americi svršila je krvavo. U tu svrhu je postavljena bila velika arena za 20.000 ljudi, te je u samoj ulaznici uništo preko 3.000.000 K. Prizori borbe bijahu strahotini. Kod četvrte navale udario je crnac bielca — a sve po pravila boksanja — u kasnu, da mu je odmah navriela krv i pjena. Kasnije ga je pogodio u oko. Dakako da je i crnac odnio svoj dio. Teško ranjeni bielac odnesen je u bolnicu, dok je crnac Johnson proglašen pobjednikom i dobio 72.600 dolara nagrade. Radi toga, što je crnac pobjedio bijelca — ta poznata je upravo divljački razprena mržnja tih dviju rasa — došlo je u cijeloj Americi do sukoba. Oko 20 ljudi je ubijeno, a sila ih je ranjeno. Pače i sam slobuzni brzojav potvrđuje, da je po cijeloj zemlji

došlo do upravo barbarskih izgreda protiv crnaca. U Newyoriku zatukli su jednog crnca, dok su podpalili zgradu, u kojoj su crnci stanovali. U Neworleansu dva su crnca ustrijeljena. U Mound City jednog crnog stražara također zatukose, drugog, opet teško izranise. U Pittsburgu, Philadelphiji, i po ostalim gradovima poubijani su mnogi crnci. Bojeći se novih sukoba i nereda, vlasti su zabranile, da se u kinematografima reproducira borba izmedju tih dvaju boksera; vrijeme još traje.

Carusova pošta. Odkako je Caruso u Parizu, dobiva on dnevice, kako „Gaulois“ piše, veći svežanj papira nego ikoli državnik. Sa svih strana svieta dolaze na njega molbe za njegov antogijam, fotografiju, karikaturu. Pa kako je Caruso dobarčina, to on po mogućnosti svoju poštu i riešava. Ali ne obraćaju se pismima samo oni ljudi na njega, koji od njega nešto hoće, nego i oni, koji mu šalju i trajne spomene svog obožavanja. Tako mu je neki dan donio poštar paket, u kom se je nalazio svileni jastučić; u sredini bijaše zlatom izvezena lira, a sa obje strane naslovi 34 uloga, koje je u Americi pjevao. Paket je naime došao s one strane oceana, te potječe od jedne Amerikanke. Dama je priložila jastučiću ujedno i napršnjak, igle i škare, kojima se je poslužila kod priugotavljanja njegova. Caruso je taj dar turnuo u svoj ugledni muzej, koji se nalazi na dnu njegova sanduka.

Hrvatska tiskara (Dr. Krestel i dr.)
Vlastnik, izdavaatelj i odgovorni urednik Josip Drezga.

VLADIMIR KULIĆ

Jedina hrvatska
tvornica voštanih
svieća na paru.
Šibenik (Dalmacija).

Hrvati i Hrvatice, pomozite družbi sv. Cirila i Metoda!

Prva parna tvornica za bojadisanje, pranje i kemičko čišćenje odjela na suho.

M. DOMIĆA

Split, br. 355.

Primaju se odjela za kemičko čišćenje kao: obična, uresna, za šetnju, kazalište i plesove. Osim toga zastore, prostirače, rukavice od kože itd., razumije se sve u cjelini čistiti sa strojem „UNIVERSAL“.

Isto tako parno bojadisanje gore navedenih predmeta.

Preporuča se svakome ovo zgodno i korisno poduzeće.

Za Šibenik prima i predaje:
JULIO RAGANZINI
1. IX. Glavna ulica.

TVORNICA PAPIRNATIH VREĆICA

Čast mi je javiti p. n. obćinstvu, da sam objavljenu tvornicu papirnatih vrećica za trgovačku porabu otvorio, te je podpunu prema zahtjevu uredio, time sam u stanju u najkraće vrijeme najveću količinu vrećica izraditi. Vrećice izrađuju se u svim veličinama i u svim bojama. Pošto je ovo u nas prvo i jedino domaće poduzeće ovakove vrste, nadamo se za stalno, da će mi gg. potrošači povjeriti svoje cijenjene naručbe, koje će u podpunom redu i naj-savjestnije izvršene biti.

Sa veleštovanjem

ANTE ZORIĆ

ŠIBENIK.

Velika Tvornica tjestenine Velika

i mlinice za raznu hranu.
Pomoću najmodernijeg motora
proizvodnja

Svake vrsti ovog jestiva. **Od najboljeg marsejskog griza** Svake vrsti ovog jestiva.

kao i od
Dobrog i od najfinijega **pšeničnog brašna** dobrog i od najfinijega.

Tvrđka:

IVAN ŠUPUK i brat

Šibenik. 15. VI. 10.

Najbolji namještaji snage

kao što:
motori na plin (gas), benzin, žestu, kameno ulje, surovo ulje za obrtničke, poljodjel-ske i električne namještaje snage.

Namještaje na mrsavi plin (Sauganlago) prodaje

Draždjanska tvornica motora na plin

(A. G. Dresdener Gasmotoren-Fabrik; Moritz Hille, Dresden)

najveća specijalna tvornica srednje Evrope.

Izključivo glavno predstavništvo, kamo valja upravitel sve upite:
Kuća Gutenberg,
EMANUEL KRAUS.
Tehnički bureau Trst, via Cecilia, 18.
Zahitjevajte cjenik besplatno i bez poštarine. Dospisivanje hrvatski.

Hotel „DINARA“

sa reštauracijom

Šibenik o o o o kod kazališta

preuzeo je podpisani, te ga preuredio, obskrblivši ga sasvim novim pokućstvom i stolnim priborom.

Kako je sada u njemu uređeno, odgovara doista zahtjevima grada, pa se podpisani nada, da će od sada unaprijed ovaj hotel postati najmilije svratište ne samo za mjesto, nego i za vanjski svijet, tim više, što je u reštauraciji i domaća kuhinja, uređena na način koji posve zadovoljava.

Cienu su najumjereneje, a posluga bez prigovora.

Preporučujuć se sa veleštovanjem

19 **Niko Blažević.**

10 kruna dnevno!

može svatko na lakhi način zaslužiti. Šaljite Vašu adresu sa poštanskom dopisnicom na firmu: Jak. König Beč, VII/3. Poštanski ured 63. 10-10

Hrvatska

vjeresijska

banka

Podružnica

Šibenik.

Dionička glavnica

- - - - - K 1,000.000

Pričuvena zaklada i pritičci K 150.000.

CENTRALKA DUBROVNIK - - - - -

Podružnica u SPLITU i ZADRU.

Bankovni odjel

- - - - -

prima uložke na knjižice u konto korentu u ček prometu; eskomptuje mjenice.

Obavlja inkaso, pohranjuje i upravlja vrijednine. Devize se preuzimlju najkulantnije. Izplate na svim mjestima tu i inozemstva obavljaju se brzo i uz povoljne uvjete

Mjenjačnica

- - - - -

kupuje i prodaje državne papire, razteretnice, založnice, srečke, valute, kupone. Prodaja srečaka na obročno odplaćivanje. Osjeganje profi gubitku kod zdriebanja. Revizija srečaka i vrijednostnih papira besplatno. Unovčenje kupona bez odbitka.

Zalagaonica

- - - - -

daje zajmove na ručne zaloge, zlatne i srebrne predmete, drago kamenje i t. d. uz najkulantnije uvjete.

133-54

Važno za svakoga!

Gustav Marko

Trst

Centrala: Via Giulia br. 20.
Tekući račun sa podružnicom Ljubljanske kreditne banke.

Veliko skladište stakala prostih, apaniranih i za ures.

Veliki izbor predmeta za ljekarne, drogerije, porculansko i zemljano sudje, ocaikline, staklarije, svjetiljke itd.

Velike količoe naročitih tvari u ocaikline, porculani.

Cienu umjerene koje se ne boje utaknice.

Na zahtjev šalju se cijenici badava.

Dospisivanje u hrvatskom jeziku.

Pomenuta tvrđka, jedina svoje vrsti u Trstu, preporučuje se svim našim trgovcima.

Podružnice:
Via Giulia br. 33.
Via Giulia br. 16.
Via Acquedotto br. 65.
Via Barriera vecchia br. 33.
Via Colonia br. 17.
S. Giovanni di Guardella br. 871.

Telefon br. 1930. 25. II. 10.

Pozor!

Kod podružnice za Trst, Jstru i Dalmaciju
ulica Galatti br. 14

Gospodarske sveze u Ljubljani

može se dobiti uz najpovoljnije cienne i uvjete svakovrstnog dobrog i svežeg živeža, brašna najglasovitijih mlinova, te krumpira, za tja, graha i umjetnih gnojiva.

Tvrđka je od novog ljeta uvela škont od 2% na svu robu bez razlike, za fakture izplative kroz 30 dana, a to da olahkot trgovcima knjigovodstvo.

Podpirati Gospodarsku svezu, patrioitična je dužnost svakog našeg trgovca.

Cienike i uzorke šalje se badava na zahtjev.

Svoj svome!

Ravnatelj i vodja:
S. H. Škerl, Trst.
19. II. 10.

Utvari na račun.

**Krsti Vuča, vuča čud će vući.
Svoju mutnju janjcu podmećući.**

Kadno lani mjeseca kolovoza bješe razpisani naknadni izbori za obnovu obč. zastupstva u Gornjem Primorju, devet je desetina pučanstva očajno zavapilo: samo nas Bože oslobodi Petra Andrijaševića; nedaj više njemu vlasti, makar nam nametnuo i crna ciganima! A rašta taj pučki vapaj? Šta je narodu naorao, šta li je skrivio pusti Petar, da ga tako odlučna osuda narodnog gnjeva bez milosrdja šiba? Nije teško to odgonetati! Tko pozna toga djela, njegovu prošlost i sva mu junačka djela, taj će lano shvatiti, da je narodu do nokata dogorilo; sit je on pašaluka, pa je svom snagom svoje očajne duše zavelo, da se već jednom riješi čovjeka, koga je ciala Dalmacija ko tursku paru poznavala. Ko što dakle svako Božje stvorenje živo žudi, da se otme pritisku nametnika, sisavaca, pijavica i zločinca, digao se i naš žilavi Primorac da sruši sotskoga kraljevstvo, u komu je laž, zloba, krvavi porez i korupcija za dva skoro decenija svoje orgije slavila, rastuću narodne snage i ponizivajuć njegov ugled svakostnim spletkama i svim mogućim zločinačkim sredstvima. A da se nikomu ne čini ovo prefratirano, upućujemo poštom i nepristranu javnost na godišnjake „Narodnog Lista“ od god. 1890-1904, naosob na one krasne i duge članke: „Kako se obavljaju izbori u Dalmaciji“, u kojima je majstorski orisan lik ovoga junaka i u pravom svjetlu prikazano njegovo poštenje i značaj, a nedostizim stiliom i dikcijom istaknut je vršak nemoralna i izbornih sramota, što su se u ono doba zivale pod vodstvom i upravom te ljudske nepriklike na Gradcu. Tko bi igda bio rekao, da će taj slavni „Narodni List“ jednom sve ono politizati i skakati danas na obranu jednog Petra Andrijaševića? Ali da, interesi su po sriedi, a sveg interesa na to u prvom redu treba da pazi i organ toga glavnoj stvari podvrgava. Ni „Narodni List“ ne vjeruje u promjenu Petrove čudi; ali se dandanas i stranci i organu baš onakih individua hoće; bez njih bi stranka davno povjesti predana bila, a danas tim ko svaka sablast i utvara jedino Zivotari. A da je „Narodni List“ onda zgoljni istinu govorio, mi ćemo ovdje samo poskopirati i iznietti jedan mali dio, iz čega će svak moći suditi:

Što je i tko je Petar Andrijašević. Onomu ter je imao prigode da žive, obći, ili bud kakva posla ima sa Andrijaševićem, nije trebalo drugih dokaza, pa ni istog godišnjaka „Narodnog Lista“, a da stvori svoj sud o tome stvoru.

Andrijašević bio je otrog dvacstak godina c. K. opremač pošte i brojjava. Naučan da u svakoj službi najprvo sebe gleda i svoje pribike pazi, na prvu pritužbu god. 1889. netom je poslani povjerenik zavirio u njegov nerediti uređ, bje mu za vazda to dignuto iz ruku, niti je više izgled imao srca i obraza, da traži ponovno tu službu. Njegova viteška djela u vrijeme ove službe najbolje ilustrira pismo kipara Rendića, upravljeno 24. studenoga 1893. Popu Niki Vezliku, gdje se uz sjajne dokaze o čistoti Petrovih prsta doslovce kaže: „Od ostaloga mogu vam reći, da s onakvim čovjekom nebi rada nikad imati posla“.

Bio je Petar i Lloydov agent na Gradcu. Nama se pravo grsl iznosili one viteške čine, kojima se je taj značajnik kroz trajanje toga posiovanja odlikovao. Tvrđkam, strankam, pojedincim i društvu bilo je toga dosta, dok uprava Lloydova ne bje najzad prisiljena, da mu i tu zaradu otme iz ruku.

A što da kažemo o Petrovu vladanju u svojstvu predsjednika odbora za podignuće Kačićeva spomenika? Mi bi mogli mnogo toga na njegovu kršna prča ovdje natovarati; ali preko stanovnih lopovština treba kadikad i mukom preći. Tko je pak voljan, da što pikantnijega iz onih zemana sazna, eno mu pisma Rendićeva; tu će najbolje učiti pravu sliku postenoga Petra. To je pismo bilo štampom objelodaneno god. 1904, bez da je zanimani Petar na nj u javnosti i opelio. Neka Petar pako zahvali fra Mati Simiću, ako nije tu smionu igru u baratanju narodnih doprinosa veoma skupo platio.

A kako je Petar obnašao čast i vršio dužnosti predsjednika javne dobrotvornosti na Gradcu? Na ovaj upit nama ne treba odgovarati; živ je i danas bivši obč. pisar Nikola Raić: neka on o tome priča, kako je to na svačije iznenadjenje i zgražanje učinio u svom pismu, upravljenju 25. travnja 1893. Don Niki Vezliku. Mi se i danas čudimo kako rad onakih stvari

nije naš junak spraćen u debeli hlad koparskoga zakloništa.

Pa kad se je Andrijašević tako poštemo i vileški vladao u onim poslovima, u kojima kad li tad li izadje pir na lopar; kad je on imao kutaže da mrsi, zapliče i na svoju ruku radi u računima, što su vazda podvrženi strogoj kontroli, gdje se rog za svieću nikako prodati neda, šta je onda moralo biti u poslovima obč. uprave? Čega nije bio kadar vješt i okretan poslovaca u koži občinskoga načelnika, i to u doba, kad je za ledjima imao sveokrajnu narodnu stranku i sve moguće vlasti u pokrajini? U doba, kad je Vrgorac i njegovi četenici mogao da pod okrijem mogućnika za svietke procese materijala izobila pruža?

Mi nemamo vremena da iznosimo sve prijavljene Andrijaševićeve uprave u Gornjo Primorskoj občini; jer bi morali na dugo govoriti o njegovim glasovitim računim, o zalaganju obć. zemljišta za dug Niki Dubokoviću, o travarini, porezima, poljskim štetam itd. Šta se je svega tu moglo raditi, prevrćati i krivotvoriti, kaziva nam odluka c. K. Kot. Poglavarstva u Makarskoj 3. studenoga 1893. Br. 8139, dopis Namjesništva 26. prosinca 1881. Br. 1366* i onaj Zem. Odbora 28. veljače 1882. Br. 147 i 2. svibnja 1882. Br. 1562. Sve ove odluke čisto nam dokazuju najgrdnije zlorabe načelničke vlasti na štetu i propast občnara, a na sramotu onoga, koji se ne žaca sizati za takim sredstvima, kakvih bi se stidio i najgori prostak. Radi ovakih nepodobština bio je Andrijašević obustavljan i od načelničke službe, a radi izbornih manovra i protuzakonitosti digao mu je g. 1893. poglavar Blešić cio izborni postupak i povjerio obavljanje svega do izbora novog obč. Upraviteljstva Antunu Brili-u. Uzme li se u obzir da su nadležne ove vlasti do tih strogih koraka dolazile u zeman, kad je Petar bio na zenitu svoje moći, kad je za njim bila moguća stranka, kad su se iz stranačkih motiva i najgore deračnje majstorski potrpavale, onda čemo lano pojmiti, da je njegova samovolja i agovanje svaku mjeru prešlo pa napokon i njegovim visokim pokroviteljim dojadilo.

A Petrovi računi? Nije se u Dalmaciji još rodilo računđije, koji je znao gonetati njegove pjesničkom vještinom smuštrene brojke. Ipak bio je u toj raboti na mahove hrđjave sreće, pa izdane namirnice i primnice silno bi se kosile sa blagajničkim dnevnikom. Izmed stotine drugih, izniet čemo ovdje samo jednu. U Petrovim računim selo Podaca kroz cieleih 10 godina nije platilo nego for. 39:95 poljskih globa, a za god. 1890 for. 15:50. Tako glasi Petrov blag. dnevnik, dok izdane primnice bjelodano govore, da su kroz god. 1890 „sama petorica“ iz Podace platila u ime poljskih šteta for. 90:20 i for. 15:50; kamo bolan, Petre razlika od for. 74:70?

Kako se je Petar na položaju obč. paše podnašao prama strankam, to je izpod svake kritike; a sve to potanko nam kaže otvoreno pismo 8. srpnja 1893 br. 54 „Narodnoga Lista“.

Bili ista kazali o Petru kao čovjeku i građaninu? Ne, jer je njegove moralne vrline nekidan pred više ljudi pečatom zlatna priznanja murlaisao isti njegov sin: učitelj Drvenika Mladen, a svjedočbu najbolju o Petrovu karakteru izdao je u svojim opaskam Don Niki Simić i uredništvo „Nar. Lista“ mjeseca lipnja god. 1893.

Prot ovakom čovjeku, koji je opet pod svoje stare dana do glja zaglibio, čef je; šta više? sveta je i stroga dužnost svakomu kršćaninu i poštemu čovjeku, ma kojoj stranci on pripadao, vojevati. Mi pravaši Gornjega Primorja pred nebom i zemljom svečanom i tvrdom rieči jamčimo, da nas ni moć utvare ni sva bojna snaga sinjatirnih vlasti neće od toga odvratiti. Dok je amo jednoga kršćanina, svećenika i rodoljuba Petru je vjek otvorena vatra, pa gdje se sustignemo. Ova visoka dužnost još jače odsakiva u času, kad se Andrijaševića druži sa svetogrdnim huliteljem Isusova božanstva: Zeljkom i sa nezalicom Marušićem, iz Brista, koji se mudracem i kritičarom Dante-ova remek-djela gradi; u času, kad se iza otčevih pleća pomjela čačino diete: doturić Nikolica, kojim se isto „Jedinstvo“ kao samozvanim vodjom utvaraške

stranke ruga i sprda u br. 72 od 23. prošloga lipnja. Znamo da se je ovaj vječni sveučilištarac mnogo česa po velikim gradovima nasrkao; njegovom smo srce i plemenite osjećaje na ustrijeljom papiru u izdanjima „Matice“ promatrali, ali ne odredismo mu u našoj občini zarade i posla dati: neka on drugamo hljeba traži, kako i drugi probisvieti rade, budući naša ječmenica nije za njegove zubice.

Andrijašević na cjadilu.

Sve ove grdobe, pa i još mnogo toga, o čemu bi pravo zanimivim umio javnosti predati Poglavar vitez Rešetar, koji je radi krivih pučnica i drugih nadpriparskih prekršaja mogao s Petrom stupit u butaricu; sve ovo, velimo, bilo je povodom da ni narodna stranka, ni nadležne vlasti nisu više ni mogle ni smjele uzimati u obranu i zaštitu takovo smeće. Puštaše ga dakle njegovoj sudbini, ko izcjedenim limunom zavjariše s njim preko pojate na buniste, pa od onda poče padati Petrova slava, poče sietiti i drhtati njegova zorna glava. Sledio je poraz za porazom, a lani za naknadnih izbora slušajući na svoje uši pučki poklik: „Nećemo Petra“, stao se delija šakom tući u razgaljene grudi i hvalevriidnim očitovanjem skrušeno govoriti: „narode, kad sam po tvojoj jednoglasnoj izjavi uzrokom trvenju i ovoj oluji, ove me spravná poput Jone da stišam morske valove!“

Ova priznanica iz ustiju Petrovih bila je gornjo-primorskim pravašima dostatna, da odustanu od svake borbe i bratskim sporazumom birača nagode se. Poštemu i iskrenu čovjeku nebi nigda na um palo i ovu okolnost, koja njega samo tereti, izvruiti i u javnosti prikazati kao pobjedu svojru, a poraz pravaša i poniženjem amošnjih franjevaca. Petar, koji je na svaku stranu, i do toga je napokom česao! U „Jedinstvu“ čoravu svietu najavljuje pobjedu narodne stranke, u „Ozboru“ poraz pravaša, a u „Slobodi“ uspjeh social-demokrata i uništenje fratara. „Narodni List“ nije za svoju sreću toga puta nasjeo Petrovim lažima. Napomenut nam je ovdje, da od birača nitko nije tražio izključenje fratara iz obč. vieća, ako se izuzum Petrove pripripen: Marušić i Zeljko; pače pravaški su birači izrično zahtjevali, da se barem dva župnika uvrste u novo vieće, ko što bi mogli med inim, svjedočiti: Poglavar Simoneli, upravitelj Biliško, tajnik Kovačević, koji su vidili i čuli šta birači govore i žele. Neko fratri nisu toga puta htjeli, a tim su svečano pobili sve one laži „Jedinstva“ i objiju „Sloboda“, kao da bi njima bilo do občine i do vodstva. Ne, njima je bilo dosta, kad se udovoljilo onoj ogorčena naroda: „nećemo Petra!“ Tko drugije tvrdi i piše, taj izvrcé istinske činjenice, računajući na neupučenost čuka i telića, kojima se jedino što takova pred nos iznietti može. Sada je pako red da govorimo

O zadnjim izbornim agitacijam.

Nije nikakva tajna, da obč. Povjereniku na Gradcu Gosp. Bilišku sleiše i godi dugi komisarjat. Jedino toj okolnosti ima se prepisati uništenje lanjskih naknadnih izbora sa strane mješovitog Povjerenstva. On se nije ni najmanje pobrinuo za izvršenje onih formalnosti, koje zakon bezuvjetno traži za valjanost izbornog čina, pa su dva redka utoka bila dostatna, da se vas izborni postupak uništi i ureku novi naknadni izbori. Nikad bolje po Andrijaševića i njegovu gardu! Netom se pred Uskrs pronosili stalo, (Petar je dobivao točne obavjesti iz Zadra) da će odmah na proljeće ti blaženi izbori bit urečeni, skocio je na noge i gotovo se pomladio starac, zvenuo u pomoć sinove i razratricu Antičića, da mu pomognu skrhati pravaše i mrske fratre. Ljudima vazda poletnim i na svako loje spravnim za naumijenu borbu nije ništa manjkalo osim: „firme i novaca“. Nego tko će dati takim stvorovima firmu, tko li će na onake brkove podpisati u bijelu mjenicu? A tko će bolje ovake operacije izvesti nego li sablaznjiva utvara? Tko će brže i očajnije zaplavit za slankom nego utopljenik, kome se je iz ruku izmakla greda, pa pod sobom gleda ponor svoje propasti? Tko će se sjatili sa čovjekom, koga je narod svečano osudio nego stranka, koja sa narodom ništa zajedničkoga nema, koja se još kako tako uzdrži milošću mogućnika i sramotnim intrigam bezdušnika? Nebi čovjek vjerovao, ali je fakt, da je utvara pružilo svoju svetogrdnu ruku nametniku i od svakog osudjenom čovjeku: Petru Andrijaševiću!

Na skupštinu utvare, što se je početkom travnja držala u Splitu, nije potočio Petar već

je lamo opremio svoju gojenčad: sina, Niku i zenuz Antičića. I ta je hitropametno učinjena; jer da bude otišao stari, tko zna kako bi bio prošao sa svojimi krivotvorenim papirima kod Mihaljevića, Trumbića, Biankina i ostalih, što su ga u glavu i dušu poznavali. Dur Niko i Antičić govorili su i privatno i javno o izkorenuću pravaša na Primorju od Brela do Bačine. Oni su obigrali oko Lučevića, Machieda, Vukovića i Biankina uvjeravajuć ih o moći i snazi utvare na ovim stranam, samo ako se pospe koja hiljada i podpise u bijelu koja mjenica.

Vraćaju se sa skupštine veseli utvaraški predstavnici, proričuć skorji razpust makarske občine i stalnu pobjedu pri naknadnim izborima u Gornjemu primorju. Plan je bio dobro udešen, ali račun je krčmar učinjien čestokrat su krivi. Medjutim, ne buduć im za dangulu vrijeme, dadeše se bašibozuci svim bijesom na posao; Antičić uzeo u ruke donji kraj, a Niko i otac mu počeli će odmah da od Drvenika do Bačine spravljaju zemljište za skore izbore.

Sami bi pakao rigati znao ono, što je otac i njegov pravi po sreću, duši i tielu sin Niko kroz puna tri mjeseca izborne agitacije prot vjeri i crkvi, prot svećenstvu i pravaštvu bljuvao. Čovjeka pristojna, pa i neimao Bog zna kakvih škola i naobrazbe, nekako stid i obraz steže, da se i u ovakim zgodam izborne mahnotosti drži nekih granica uljudbe i pristojnosti. Ali ovo pravilo za onaku vrstu čeljadi ne vriedi; njoj je sve dobro i dopušteno, što može zavarati, ocrniti, krivo prikazati, zavladati, pa i do noža dotjerati. Taka čeljad baš u tomu uživa, ter u snu i na javi zloće, zasede i sramote smišlja; zinejna je najveća radost u mutnu lovit i u mraku tavné noći iz busije dočikati. Pa ko da ni to ne bijaše dosta, namakohse neutrudivih pomagaca, da kroz Primorje ruju, kleveču i truju. Pučki učitelji Brista, Zaostroga, Drvenika, Zivo-gošća, Igrena i Leše iz Pučgore sa zantardima, sve se to u redove stislo, da u lagum digne crkve i manastire i njihove omražene prebivačce. Da bude Bog Lučiferu bio dao vlasti, danas bi kroz naše Primorje strčila sama garista i mrke zidine porušeni i plamenom pozobanim sveštija i šjeta što prirodna ne dade koji duga repa! Da je učitelj na Gradcu i stotu skrivio, bio bi kao pristajaš stranke prava dobio od nadzornika Bačića pakrački dekret, dok je njegovim kolegam Dorbičević i Smodlakin dake bilo sve prosto. Kroz sela se po dnevu i noći verati, punomoćnice kupiti, skupštine držati i na njima galamiti, školu zatvorenu držati i za planinu u lov galamiti i to u pravaško ime, a za Andrijaševića čiji je sve Bačić njima muče pripuštao, pa tu tuži kojega, ako te je majka rodila! Učitelji: Antičić i Banović ko kakve noćne aveti objijaju za tri mjeseca brdo i planinu te poput najgorih bezbožaca i baraba propovjedaju Antikristovo kraljevstvo i prestanak crkve i svećenstva. Krčme su njihove govornice, a sastanci lopova, bezjercera i bezuknica najmilija im zabava; tu oni tumače Smodlakin program, koji se uz primorski opul najvilje prikazati može. Zanimivo je svaki put bilo motriti iz prikrajka Antičića na povratku niz drveniće šienega. Sam obrvao, glava pod pritiskom zločene biesia klonula, nego izdale, pa bi do kuće svaki deveti korak nehote čučnuo, budući poderani tabani ne bili u stanju da uzdrže naličnu mještinu. Očividije vjeda, da je u tom blagosovljenom stanju najradje krčmice sastavljajući i nebo i zemlju jednim hitcem svog medenoga jezika! Blago tebi, nadzorniče Bačiću, kad imadeš ovakih benjamina, koji svojom vatrom i sramotnim rieči znadu na vladinu imanju u Yrani i tebe a i još koga do skrajnosti zanieti i se zaljubiti.....

Predvečerje zadnjih izbora.

Nečuvanim agitacijam sredstvima, psiovanju Andrijaševićih satelita pravaši Gornjega Primorja nisu davali nikakve važnosti, u nadi da će nadležne vlasti stroгим čuvanjem reda i vršenjem pravice i nepristranim držanjem stati na kraj svim bezakonjim. Medjutim se ljuto prevršiše. Pravica je i osobna sigurnost strogo zahtjevala, da izbori ne budu ni u Gradcu ni u njegovoj neposrednoj blizini, kako je to želio Petar, za da može nesmetano terorizirati i tući svoje protivnike. Ali zemaljskom odboru bili su zaludni dokazi prošlosti; on je da udovolji utvari mirne ljudje prepustio samovolji i biesu zločinaca i pravih krivnika, koji nisu ni krili svojih groznih osnova. Pravašim je bilo kud i kamo bolje, da budu izbori obavijeni na Gradcu; jer tako bi bili barem izmakli nepogodam, remena, makar i

strahovali pod šakam i noževima gračke zverjadi; a ovakvo su i jedno i drugo u skrajnoj mjeri za toliko dana podnositi morali.

Za da se čaša nepravice prelije, manjkalo je samo razpoloženje političke vlasti. U oči izbora pravašim je već bilo jasno: kod ciljanu ona česta metanisanja i posjeti Andrijaševića u Makarskoj, gdje zakleti dušmanin svećenstva i pravašva komesar Panek vedri i oblači. Tu se je u prisustvu lužnoga Ribičića, prefriganca Balića i drugih dokonjaka davala Andrijaševiću slana ruka i izdavalu stražmeštru Štuku befelihi, koje bi u tren oka saobćio podrženim postojama. Nije se Andrijašević s makarskoga poglavarstva nigda vratio kiseo, već mu je i brk i vizlasto oko od radosti poigravalo; i a sad se je po gradu prijaznošću političke vlasti razmećao i pred svojim na Gradcu hvalio postupanje i naklonost stražmeštra Štuka.

Uza sve ovo činjenice, koje se par dana pred izbore nisu više mogle kriti, pravaši su mirno očekivali dan izbornog kreševa. Boderila ih je svijest, da uza se imaju cilja tri sela: Drvenik, Zaostrog i Podacu, a uzimlju u obzir i svoje pristaše u Baćini, Gradcu i Bristu, mogli su bez prečaranosti kazati, da njihove akcije prema onomu Petra Andrijaševiću stoje kao četiri prama dva. Ovu je okolnost i sam Andrijašević priznavao; ali je polagao sve uhanje u svoje glasovne punomoćnike, koje — istini na čast — brojem bile su za nekih triest glasova od pravaških jače, dok su u zakonitosti i valjanosti na obe noge ševrdale, kako čemo to niže vidjeti i kako je isti Petar i njegovi ljudi bez uzla na jeziku mnogim govorio. U izbornim manovrima, zakučicama, i intrigam neće se u Dalmaciji naći para Andrijaševiću, kako to svjedoči i odluka c. k. Kot. Poglavarstva u Makarskoj 3. studenoga 1893 Br. 8139, kojom mu je radi ogromne vještine u tom poslu uzet cio izborni postupak i predan vladinu povjereniku Brilli-u. Obzirom na sve ovo mogao je bez zamjerke Petar za vrijeme izbora prvog dana obznati svog pobornika u Igranima: „lasno mi je motati ovih izborima, jer imam posta sa nezalacima“. Jest, i mi se ovim podpunu slažemo; više je kađar Petar u izbornim loptovštinam, nego svi pravici naše pokrajine skupa; svi bi oni mogli biti njegovi učenic, a kamo li pravaši Gornjega Primorja. Nebi se baš jedan pošten čovjek tim ponosio i tako javno hvalio; ali nu, nije ni Petar kriv što je davno rečeno: čega se ova stidila, onim se kava dičila! A sad da predjemo na

Opis skandaloznih izbora.

I mi pravaši Gornjega Primorja nazivljemo ove naknadne izbore „skandaloznim“, jer su se u njima na našu isključivu štetu odigrali svi oni sramotni prizori, kakvih su pune naše izborne kronike od g. 1895 amo. Tko bi želio imati vjernu sliku ovih izbora, taj nek uzme pred se članke „Narodnog Lista“; „Kako se obavljaju izbori u Dalmaciji“ iz onih vremena, pa bi se podpunu osvjedočio, da smo mi pravaši i u 20 veku smatrali bezpravnom rajom, prot koj se i zadnji žbir može boriti i nesmetano goluriku čeljad prgoniti i zlostavljati.

Jest, sramota je, škandal i grdna nepravica, što se u prvom redu uriču izbori u Bristu, gdje je zemljište i domena Petra Andrijaševića, a pravaškim biračim iz najvećeg sela Drvenika amo i tamo cio dan hoda; a za ništa drugo nego da se dalečinom oztovolje, a vikom, pošuću, prijetnjam i tvornim napadajim zastraše i odaleče pravaški birači.

Sramota je i škandal, da povjerenik Bilško dogovorno sa Andrijaševićem prevarom; ko da će se do podne samo listine čitati prvoga dana od birališta pravaše odvrać, eđa samo Petar bude one večeri u većini, ne bi li tim masa naroda bila zavarana: ko da su se pravaši prepali, ili čak odboje odustali.

Škandal je i sramota, da žandarski poštovodja Štuk sa svojim ljudima kleveče pravaše, oernjiva svećenstvo, sa birališta goni naše mirne ljude, a štiti mafiju, žednu smutnje i krvi.

Škandal je i sramota, da se članovima izborne komisije očito prieti, da se Duju Vežića na vratim izborne stije jajim udara, Niku Viskoviću smrdljivom vođom poljeva, dok se ostali članovi gnjilim voćem, zapaljenim žigicam, lugom posipuju i svakovrstnim poklicima, pošuću i najgdanijim izaziva pred žandarmarjom i c. k. Kot. Poglavarom vriedjaju.

Škandal je i sramota, da se na biralište pripuštaju sumnjivi i naoružani individui, koji ne imaju pravo glasa, samo da izazivju, psuju o teroriziraju.

Škandal je i sramota, da rulja Igranaca predvođena od učitelja Antičića na prolazku i povratku sa birališta najvrivajlijim riječima i nepodobnim gestikulacijam pred Zaostrogom grdi fratre, dok sa kraja kod potoka žandar Zoričić drug mu sve to sa nasladom sluša, odobrava i rubcim biesumračnu čeljad pozdravlja.

Škandal je i sramota, što Povjerenik Bilško dogovorno sa političkom vlasti naumice otežu izborima, samo da se oztovolje utdajeni birači triju donjih sela. U tu svrhu pripušta doturicu

Niku, da za dvie punomoći sat 1/2, najbedastije raspreda sipljuč kožjaške fraze i bezmislene doskočice (neka svjedoči najnik sa urom u ruči).

Škandal je i sramota, da Povjerenik Bilško dogovorno sa Poglavarom traži šestu dan brzajavno od Namješništva promjenu zakonite izborne komisije, samo da nezakonite punomoći Petra Andrijaševića prođu.

Škandal je i očit nezakonitost, da Poglavar Simonelli u sporazumu sa Bilškom i Andrijaševićem iznenada naviešuje zatvor III. izborništva, izjavljujuć, da će sutra samo oni glasovanju bit pripušteni, što su se tu naši i pobliježili. Htjela se tim nečuvnim bezakonjem pravašim napraviti zanka; jer je Andrijašević sve do toga časa bio u većini, ali je bio iscrpio svu svoju vojsku, pa da ne bude se ovom doskočicom zapriečio redoviti tok izbora, pravaši bi bili iznili pobjedu od preko 200 glasova većine, budući sutradan mnoštvo njihovih birača stiglo, nu ne bješe glasovanju pripušteni; jer da se u oči zatvora nisu našli na poprištu. Po ovoj mudrosti političke vlasti morali su onda svi pravaški birači za svih osam dana na biralištu bditi i napeto očekati čas, kad će Andrijašević nanignući predstavnicim vlasti, eđa se izbori III. tiela zatvore.

Škandal je i sramota i grdna nepravica, što Poglavar Simonelli po naputku majstora (tako se barem Petar hvali) Petra u utork dan 14 lipnja na 2 s. po podne zaključuje III. izborništvo, razgoni naše sa prava, jer da tobože u uči toga dana nisu bili na mezevu prisutni, kad su se birači bilježili. Po ovom turskom tumačenju i shvaćanju zakona, čim se samo prieti izborna sloboda i krnje samovoljno građanska prava, izgleda ko da je svaki birač „po zakonu dužan znati“; kad će vlasti sunuti u glas izborna dokrajčiti! Ako je baš Poglavar bio sit otezanja i Nikinih bljutavih prigovora, čemu nije par dana prije najavio svoju odluku? ali da, nije to u račun išlo njegovu poštenomu Petru!

Škandal je i sramota, da poznati zlikovac, Andrijašević harambaša Udjur u po biela dana, a pred nosom do zubi naoružanih oružnika hajdučki nasrće na pravaških birača: Pavla Viskijicu iz Gradca, baca ga niza zid, nogam mu na prvi staj, noža se maša, da ga ko bravće prikloke, te da mu se zvierkom požudom vruće krvi izpod vrata naloče. Nevina žrtva, kriva što je živa, očajno se pod napadacem bori i smrt pred očima gleda, a ne nalazi zaštite odonud, odakle ju po zakonu i pravici traži; pače vlasti ne nalaze uzroka, da prot krvožednoj zvjeri bezodlačno po dužnosti postupaju, nego još ironičnim i ciničnim odbijanjem na pritužbu upućuju biednika na redoviti postupak pravde!

Škandal je, nevidjena sramota i bezobraznost, da Andrijaševići plaćenic brodicom na četiri vesla dižu po noći iz Drvenika prevarom Don Ivana Antunovića i na pućini morskoj grōžnjam nastoje, da mu izmame glas u II. tielu, prieteć mu da će ga inače izkrcati na usću Neretve, kako je to sve na zapisniku pred političkom vlasti isti Antunović izjavio. Zahvalit je jedino odvadžnosti, neustrašivosti i odlučnom odporu birača, da ovaj glas nije tako hajdučki ukraden pravašima.

Škandal je i sramota, da je već u II. tielu sa strane pravaša birani viećnik Lovre Šutić u oči I. izborništva (jer je u ovom izborništvu imao pravo glasa) na javnome putu u Gradcu od petorice Andrijaševićevih krvnika svakovrstnim oružjem napadnut, te je pred očitom smrtinom pogiblj u zdvojnosti obećao sutra za Petra glasovati. Ovomu je prizoru u odsutnosti žandarmanije prisustvoval c. k. Kot. Poglavar Simonelli, koji je bio prisiljen da povadi sablju i tim oružjem ostobodi Šutića od napadača. Šutić je međutim u I. izborništvi, samo da više glavu u torbi ne nosi, glasovao za Andrijaševića.

Izborna naslija.

Kod ovakih činjenica, pa još i kod fakta, da je dne 27. lipnja župnika Podace fra Stipana Šulentu: dok je u školi predavao nauk vjere, najgdnije napao teklič Andrijašević: Jure Bogulj Stipin, a kašnje ga iza zida samokresom dočekao, ter i kod drugih stida, koje je nemoguće ovdje pobrojiti, a koje će sve sa gore spomenutim odjeknuti po dvoranam državnog odvjetništva i kotarskoga suda, imadu; „Jedinstvo“ i „Sloboda“ srca i obraza, da čucima poviedaju o izbornom nasliju sa strane pravaša, dok „Narodni List“ u obće govori o nezakonitostima i nasliju i ne spominjuć pravaške stranke.

Mi ovo redaka ne napisasmo u namjeri, da se pred „Jedinstvom“, „Slobodom“, ili bud kojim novinarskim stovarištem operemo; jer već unapried znamo, da naš crnački obraz pred onako svetlim licem jednoga Biankina, Smodlake i Stražićica nebi ni na izljev sve kolike Krke i Cetine sinuo. Namjera nam je jedino, da neupućenoj a zavaranoj javnosti gole čine iznesemo, pa nek ona sudi: je li janje krivo, što je gladan vuk vodu naumice zamutio, nebi li se biedan omrsio i krvi gucnuo.

O nasliju dakle sa strane pravaša može slobodno držati „Jedinstvo“ što hoće, mi ga ne

čemo u tomu pometati, tim više što ni sam Antonije u to ne vjeruje. Poštena će javnost po zdravoj pameti i sama zaključiti, da goluruski ljudi, u tudjoj kući, ne mogu škandale i naslija praviti, osim ako su odredili gimti i glave sijati. Prot pravašim bori se ciele utvara, kako to njezin kapetan Duboković brozajvo izpovjeda; bori se politička vlast i žandarska bajuneta; bori se zemaljski odbor i vas pakao, pa ipak vuci kažu, da pravaši vodu mute. Na najvišim mjestim određeno je iskorenje pravaškog imena; to je na vas glas trubio po Makarskoj i Primorju Antičić i Andrijašević, a vidimo da se ta odredba doslovce provadja, pa ipak se čucim priča bajka pravaškoga naslija. U vatri domovinske ljubavi diže Stražko prot pravašima kuku i motiku; a koliko za njega vriedi otačina? deset fiorina! Prot pravašim bori se u Primorju činovništvo u ogromnoj većini, učiteljstvo uz riedke iznimke sa Kot. i pokrajinskim školskim viećem, bore se socialdemokrati Dorbičevića i Smodlakina riza, a „Jedinstvo“ i „Sloboda“ budale zaglušuju vikom pravaškoga naslija! Na pravaše navajuju bezvjerci i nezabožici svakojake pasmine i dlake, a Stražko strašni ih biedi nasiljem i izbornim sramotam, a to sve po izvješćima urbi et orbi poznata Andrijaševića! Pa da nije divno rekao pjesnik: „krsti vuka, vuka čud će vuci, svoju mutnju janju podmećući“.

Bezakonia izbornog povjerenstva.

Prava izvješćima „Jedinstva“, „Slobode“ i „Narodnoga Lista“ lakovjeran bi se čovjek lasno da nasamariti i zaključiti, da je izborna komisija bila pravaška, te da je počnila svu silu bezakonia na korist pravaša a na štetu utvare i njezina ljubimca Andrijaševića. Ni jedno ni drugo nije istina, kako govore donje činjenice.

Pravaši su prije svega predlagali druge članove za sastav izbornog povjerenstva, dok je upravitelj Bilško u dogovoru sa Poglavarom trude ljude, koje će njemu moći služiti, koji se otezanju i prigovarovanju neće znati opirati. Da je oblast bila u rukama pravaša, tek onda bi se moglo prigovarati pristanosti izbornog povjerenstva. A da je sve ovo istina, dokazom su oni pusti nezakoniti glasovi, što su pod terorom političke vlasti i Bilškovim uplivom Andrijaševiću ubrojeni u III. izborništvo. Želi li Andrijašević da mu ih pobrojimo? Nek ne misli da ih hotimice izostavljamo, jer nas druge okolnosti priče o III. tielu dugo se baviti, ko što bi zaslužilo.

Laži su očite poznatoga lažca kad tvrdi br. 75 „Jedinstva“ da je u II. tielu njegovih 30 glasova nezakonito odtivenih, a 15 pravaški nezakonito primljeni. Mi se čudimo da je zaboravio u tome broju „Jedinstva“ istaknuti prosvjedovane koje kot. Poglavara, kako je to isticao za III. tielo. Ipak on je upravljao brozave osobam po pokrajini, Makarskoj i Primorju, da je Poglavar u ovom izborništvi 34 puta prosvjedovao, pače je brozajvo u Igrane iza dovršena glasovanja, da je pobjedio II. tielo sa 40 glasova većine. Sve je ovo puka laž. Mi se pozivljemo na kot. Poglavara Simonelli-a i njegova pisara Niku Jurčića, eđa javno kažu: je li Poglavar više od „tri puta“ prosvjedovao?

Naravno, da je u Andrijaševića bila puna torba nezakonitih punomoći, pa je on bio naumio sve to prokromčariti, a kad mu nije upalilo, onda valja vikati i zjati, nebi li se tim barem sredstvom postiglo ono, što se postići nije dalo nepoštenjem i kriomčarenjem. Ma nu da vidimo kakvi su glasovi Andrijaševiću u II. tielu odbiveni? Odbiveno mu je 30 punomoći; a kakve su to punomoći? Molimo javnost, nek se sad usrpri i vidi samo onaj dio Petrovih prokura, što smo ih nekadim pri izborima izvadili. Br. 168 izborne imenice glasi: Ma utinović Stipan, Mate, Miško, Ante, Duje, Mande, Petronila, Vjekoslava, Nediljak pok. Mate. Ova punomoćnica trebalo bi da od svih imenovanih bude podpisana ili neposredno ili sredstvom njihovih zakonitih zastupnika. Andrijašević pred povjerenstvo ovu punomoć donosi podpisanu ovako: Tome Alfirević za ženu Mandu. Vidi se po ovom da je pusti Petar pri sparini sunčane žegge glavu izgubio, jer je sve ostale osobe, što ovu punomoć sačinjavaju, jednodavno izostavio. Naravno, da je ova skroz nezakonita punomoć s mjesta odbivena, a i sam c. k. Poglavar priznao je njezinu nezakonitost, dok Petar i doturicu Niko planuo umjetnim gnjevom, ko da se na njihova ledja nezakonitosti prave! Mudre valjaj glave!

„Ovakovih i sličnih malenkosti“ bile su pune Petrove punomoći, kao što se to vidi iz sledećih brojeva izborne imenice: 186, 203, 210, 216, 218, 213, 252, 22, 24, 29, 30, 44, 121, 133, 137, 139, 148. Same ove brojke, koje smo mi bilježili pri glasovanju, kazivaju urednost i valjanost Petrovih prokura. Bili bi ostale pobliježili, što su bile odbivene, ali nije vriediti, tim više što se nismo nadali, da će Petar igda smjeti onako bezobrazno javnosti lagati, da mu ih je 30 nepravdom odbivenih. A što se tiče pravaških 15 nezakonito primljenih, neka slavni Petar samo jednu iznese i dokazima podkripi, pa halal mu sve laži. Mi se ni zere ne

bojimo, da će i jednu naći onako dično opremljeno, ko što su gore imenovane.

A za ilustraciju ovih naših tvrdnja eno u br. 68 laži „Slobode“ hvali se doturicu Niko, da je povjerenstvo primilo nevaljanu punomoć crkvice sv. Ante, koju mu je čal skaulpio. Oni sami dakle priznaju da su imali nezakonite punomoći, da su im neke od njih upalile, a srde se i viču što su im same neke od njih odbivene. Da je izborna komisija na Petrove varke i spletke budno pazila, nebi sigurno po dva put pa i maoljetni glasovali, ko što pod br. 189, 1714, 957, 115, 1571, 288, 841, itd. itd. itd.

U I. izborništvi Andrijašević je u svojoj mudroj glavi izključio sve fratre, dva manastira i crkve, pa onda galami da je primljeno 16 nezakonitih glasova. Na njegovu veliku mukot kot. Poglavar nije se ni u ovom tielu s njim slagao, nije prosvjedovao. U prigovoru na glas gvardijana u Zaostrogu Doturicu je Niko iznio jednu originalnu opasku. Gvardijan je imao zakonite isprave od Provincijalnog ureda i biskupskog ordinariata. Na zdnoj je bio podpisan generalni vikar Palunsko, pa je mudri Niko tomu zamjerao, jer da bi morao biti podpisan Biskup Nakić. Jadna pameti, u što potrazi toliko godina nauka, a još nezna, da je to jedna te ista jurisdikcija! I poglavar se je na toliku Nikinu mudrost sladak nasimjao, a sve dakako na račun njegove silne pameti i vaspitanosti, što ga mlada sila da na Gradcu sad mreže poteze i po krmećinam do zore ubiva žlatno vrieme.

Andrijašević pun novaca

Malo se je komu ova godina u brk nasimjala, kako je to Petru. Njemu ni krupa ne oteče ni peronospera ne opali ono prelićaka izbornoga fonda. Ljudi, što su u njegovoj blizini, uvjeravaju nas, da se starac na račun utvare može ove godine naguliti ovnomine i nakifiti crvenike do mile volje; pače da bi on najradostniji bio onda, kad bi svaki drugi mjesec bili izborni derneci, samo kad bi iza njegovih ledja stala sve ciele utvara i treskala zvucnim žutacima, kao ovoga puta. Nije baš trebalo, da nam utvavaški „noštromo“ vitez Duboković onakim tonom kaziva, da je u ovoj borbi čitava utvara bila za izlisanim čakširama Don Kihota Andrijaševića; to se je već znalo i vidjelo na Petrovoj glavi, vidjelo se na žandarim, zemalj, odbora, c. k. kot. Poglavarstva; vidjelo se po punim žepovima, pod težinom kojih jedva je stari Pere koracao. Andrijašević dakle bio je pun novaca. I za to čemo iznieti dokaza.

Petar Andrijašević šalje poruke Nikoli Matejkiju u Pasićinu, neka se i on na noge skvače, a što potroši da će bit podmireno. Krava je bila Nikoli ta oporuka, jer siromah zna kako ga je Petar ovakovom porukom nedavno opario i na prosjački štip sterao, pa je Matejlik morao svoju djecu u svet slati, samo da se kotariše duga od 1.600 kr. što ih je postratio u Petrovo zdravlje, kad je za Petrove izbore trošio i dužno na tvrdu vjeru, da će mu ih do prebjene pare naknaditi. Ali šta je besjeda Petrova? vjetar! Šta je vjera njegovova? varka i prevara!

Učitelj Lešo Devčić pričao je par dana pred izbore u Makarskoj, da je Petru onog dana otišlo 5.000 kr., te da je i on isti za tu svetu stvar svoj dukat uložio. Znamo da je u Makarskoj u II. tielu od ljudi razne pasmine skupljeno 1.300 kr. Znamo da je vitez Duboković, u nadi zar da će Petar kao načelnik to povratiti ili nam obćinske zemlje opet zaloziti, poslao izdanu svotu, kao što je i stranka i zemaljski odbor.

Jedino tako mogao je Petar kupiti skupi glas Valentina Ivčevića, koji se je u II. tielu pravašim nudio za 400 kr., a kad su mu ovi od vratili, da oni na pazar ljude ne vode, onda je na vas kas otrčao Petru. Mogao je kod tolikog novca lasno pregortiti 60 kr. za glas Ante Ivčevića, a ženi mu i materi za prokure 20 kr. kako se je isti Ante hvalio pred trgovcem Antunovićem. Mogao je dvama Kužićim iz Pasićine dati masne nadnice. Mogao je tri puna mjeseca svejednim pijankam držati na okup svoje Gradčane i nagalni ih na junačka djela possti, osvete, napadanja, krvarine i svakojakih zločina. Mogao Tomu Alfirevića sa 80 krucima odbarditi e da pečenkama cigla tri pristaše u Zaostrogu kriepi.

Završna

Eto i preko volje oduljismo; ali ne da zastidimo Petra Andrijaševića, budući njega ni sina mu živi stvor zastiditi ne može.

Mi sa naše strane čestitamo utvaru i njezinu viteškom kormilaru, što se u nestašić čestitih ljudi namjeriše na dva tala junaka, od kojih je prvi znao u nedavno vrieme biti oslonom narodne stranke, koja ga je bila napustila, a sada ga opet kruc prilisnula, nek se starac grije na vrućim gradinama utvare.

Završujuć pako poručujemo i Andrijaševiću i svim mogućim njegovim pokroviteljima, da smo im vazda na biljezi, pa nek slobodno svojim kuburam grme, a mi čemo što mogli vatrom uzvratiti, neka ore i odlegaju naše vale i naše stienje. U to ime do vidova, pusti Pere; bude li zdravlja i sreće, naša te besjeda prevartiti neće.

Gornjo primorski pravaši.